

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETAS
EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS KATEDRA

KAROLIS KASPARAITIS
EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS PROGRAMOS
MAGISTRANTŪROS DIENINIŲ STUDIJŲ ESTmd5-01 GRUPĖS STUDENTAS

SPORTINĖS VEIKLOS TEISINIS REGULIAVIMAS EB

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
doktorantas
Mindaugas Grigaitis

Konsultantas –
daktaras, docentas
Ignas Vėgėlė

Vilnius, 2006

TURINYS

IVADAS	3
2. SPORTINĖS VEIKLOS IR EB RYŠYS	7
2.1 EB KOMPETENCIJOS PROBLEMA	7
2.2 EB INTERESAI (MOTYVAI) VYKDYTI TEISINĮ SPORTINĖS VEIKLOS REGULIAVIMĄ	8
3. SPORTINĖS VEIKLOS TEISINIO REGULIAVIMO RAIDOS ETAPAI	13
3.1 SPORTINĖS VEIKLOS REGULIAVIMAS 1970 - 1995 M.	13
3.1.1 <i>Walrave v. Union Cycliste International (1974)</i>	14
3.1.2 <i>Dona v. Mantero (1976)</i>	15
3.1.3 <i>URBSFA and others v. Bosman (1995)</i>	17
3.1.4 <i>Sporto komercializacijos fenomenas</i>	22
3.2 SPORTINĖS VEIKLOS REGULIAVIMAS NUO 1995 M.	26
3.2.1 <i>Pirmoji priežastis</i>	27
3.2.2 <i>Antroji priežastis</i>	31
3.2.3 <i>Christelle Deliege v. Asbl Ligue Francophone de Judo and Others (2000)</i>	36
3.2.4 <i>Lehtonen and Castors Canada Dry Namur – Braine v. Federation Royale des Societes de Basketball and Ligue Belge – Belgische Liga (2000)</i>	38
3.3 SPORTINĖS VEIKLOS TEISINIS REGULIAVIMAS NUO KONSTITUCIJOS EUROPAI ĮSIGALIOJIMO.	43
IŠVADOS	46
SANTRAUKA	48
SUMMARY	49
LITERATŪROS SĄRAŠAS	50

IVADAS

Temos aktualumas ir problematika. Nedaugelis drįstų prieštarauti teiginiui, jog šiandienos gyvenimas beveik neišsivaizduojamas be profesionaliojo sporto. Šios srities išsivystymo lygis išgyvena savo aukščiausio pakilimo laikus visame pasaulyje. Egzistuoja begalė sporto šakų, kuriose varžosi daugybė profesionalių komandų ar pavienių asmenų. Kur bepažvelgtum, profesionalusis sportas susijęs su dideliais pinigais. Visa sudėjus į viena, atsiveria milžiniška profesionaliojo sporto erdvė, kurioje veikia daugybė taisyklių: vienos atėję iš praeities papročių forma ir vėliau įtvirtintos teisės normomis, kitos gi formuojamos dabar ir lemia profesionalių sporto klubų, žaidėjų, agentų ir daugelio kitų su sporto virtuve ir visuomene artimai susijusių žmonių gyvenimų pusiausvyrą.

EB sukūrimas ir vis labiau įsibėgėjęs jos funkcionavimas atnešė netikėtų permainų ir į pastovia bei įprasta tapusią sportinės veiklos realybę. Didžiausią įtaką padarė keletas iš EB įkūrimo pamatinių nuostatų ir labiausiai siektinų tikslų – tai laisvas asmenų judėjimas, laisvė teikti paslaugas, sąžininga konkurencija. Iki EB įsikišimo į sportinės veiklos teisinį reguliavimą, sporto pasaulyje veikė nacionalinių sportu besirūpinančių institucijų ir tarptautinių sporto organizacijų nusistatytos taisyklės, iš kurių daugelis neatrodė pagrįstos vieningos rinkos kontekste, pvz., daugumos valstybių futbolo organizacijos draudė klubams priimti daugiau negu nustatyta profesionalų, kurie nėra atitinkamos valstybės piliečiai. Dėl sportininkų perėjimo iš vieno klubo į kitą sistemos taip pat kildavo tam tikrų problemų, tačiau niekas nebandė sportininkams reikalauti laisvo judėjimo teisės net ir įsteigus EB bei ėmus galioti jos teisės normoms. Ledai pajudėjo tik po garsiosios Bosmano bylos, kurioje ETT sprendimu futbolininkui buvo pripažinta laisvo judėjimo teisė bei uždrausta valstybėms taikyti nacionalines taisykles, ribojančias užsienio žaidėjų iš ES dalyvavimą varžybose. Nuo to laiko ši taisyklė sporto pasaulyje vadinama „*Bosmano taisykle*“. Akivaizdu, kad čia paminėtų ir eilės kitų senųjų, t.y. iki EB „invazijos“ į sporto pasaulį veikusių taisyklių dvasia nebeatitiko kuriamos EB teisės, tačiau vis dar turėjo erdvės pasireikšti, kadangi sportinei veiklai reguliuoti Bendrija lyg ir neturėjo kompetencijos. Tik sportinę veiklą pripažinus ekonomine veikla, Bendrija pastarajai be išimčių ėmė taikyti vieningos rinkos nuostatas. Ilgainiui, toks vienpusis sportinės veiklos traktavimas atnešė neigiamų padarinių, kilusių dėl socialinės – kultūrinės sporto prigimties, kurios svarba buvo suvokta kiek pavėluotai, ignoravimo. Sulig unikalios sporto prigimties pripažinimu, sportinės veiklos teisinis reguliavimas, vykdomas Bendrijos, vėl ėmė keistis.

Sportinės veiklos teisinio reguliavimo EB nepastovumas, neaiškumas, nebuvimas šiai sričiai skirtų vieningų teisės aktų ir tuo labiau Sutarties straipsnių, įtvirtinančių sportinės veiklos teisinį

reguliavimą, neegzistavimas, puikiai atspindi galimą ir esamą temos problemišumą. Siekiant suvokti, kaip evoliucionavo sportinės veiklos teisinio reguliavimo pobūdis, kokią sporto pasaulio realybę jis sukūrė, ką ir kaip pakeitė bei įtakojo, kaip sportinė veikla Bendrijos vertinama šiandien ir kaip ji reguliuojama teisinėmis priemonėmis, kokios sportinės veiklos teisinio reguliavimo ateities perspektyvos ir raidos tendencijos, šiame darbe atliekama sportinės veiklos teisinio reguliavimo Europos Bendrijoje apžvalga ir analizė.

Tyrimo tikslas – ištirti, kokie veiksniai ar aplinkybės lėmė sportinės veiklos ir Bendrijos teisės ryšio atsiradimą; kaip keitėsi sportinės veiklos teisinis reguliavimas ir kokios buvo to priežastys; išanalizuoti, kaip susiklostė šiandieninė situacija ir kas ją įtakojo; aptarti sportinės veiklos teisinio reguliavimo srityje egzistuojančią ETT praktiką; nustatyti, kokia kryptimi vyksta sportinės veiklos teisinio reguliavimo pobūdžio evoliucija ir ko preliminarai galima tikėtis netolimoje ateityje.

Tyrimo objektas – Bendrijos vykdomo sportinės veiklos teisinio reguliavimo evoliucija ir jo pobūdžio kaita bei šio proceso eigoje susiklosčiusi Europos Teisingumo Teismo praktika.

Siekiant užsibrėžto tikslo, formuluojami tokie uždaviniai:

- ✓ Įvardinti pagrindinius motyvus, skatinančius Bendriją teisinėmis priemonėmis reguliuoti sportinę veiklą;
- ✓ Tinkamai atskleisti sportinės veiklos teisinio reguliavimo istorinę raidą;
- ✓ Išanalizuoti Europos Teisingumo Teismo praktiką, būdingą išskirtiems sportinės veiklos teisinio reguliavimo raidos etapams;
- ✓ Apibūdinti pagrindines priežastis, lėmusias sportinės veiklos teisinio reguliavimo pobūdžio pokyčius;
- ✓ Įvardinti ir išanalizuoti pagrindinius teisės aktus, iš kurių išplaukia sportinės veiklos teisinio reguliavimo realybė;
- ✓ Apibūdinti sportinės veiklos teisinio reguliavimo pobūdžio raidos tendencijas.

Pagrindinės sąvokos:

- ✓ Teisinis reguliavimas – „tai tokia socialinio reguliavimo rūšis, arba forma, kai poveikis žmonių elgesiui yra daromas teisės normomis ir teisės principais“¹.
- ✓ Europos Bendrija – „daugeliu atžvilgių, ypač ekonomikos srityje, gali būti vartojamas kaip ES termino sinonimas“² (darbe vartojama kaip tik šia prasme).

¹ Vaišvila A. Teisės Teorija. Vilnius: Justitia, 2004. P.197.

² Vitkus G. Europos Sąjunga ir ne tik ji: 99 terminai. Vilnius: Alora, 2005. P.23.

- ✓ Sporto klubas – „juridinio asmens teises turinti sporto organizacija, įsteigta įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Gali būti steigiami mėgėjiškieji ir profesionalieji sporto klubai“³.
- ✓ Profesionalusis sporto klubas – „profesionalusis sporto klubas yra juridinis asmuo, finansuojantis sportininkų ruošimą varžyboms ir jų dalyvavimą varžybose, organizuojantis sporto renginius, mokantis profesionaliesiems sportininkams atlyginimą pagal su jais sudarytas sporto veiklos sutartis ir gaunantis pajamas iš klubui atstovaujančių sportininkų veiklos ar kitos įstatuose nurodytos veiklos“⁴.
- ✓ Profesionalus sportininkas – „profesionalių sportininku laikomas sportininkas, kuris už pasiruošimą varžyboms ir dalyvavimą jose gauna darbo užmokestį, mokamą tos sporto organizacijos, su kuria sportininkas yra sudaręs sporto veiklos sutartį (kontraktą)“⁵.
- ✓ Sporto veiklos sutartis (kontraktas) – „sporto veiklos sutartis (kontraktas) yra profesionaliojo sportininko ar trenerio ir sporto organizacijos susitarimas, kuriuo sportininkas įsipareigoja ruošti sporto varžyboms ir dalyvauti jose paklusdamas nustatytai sporto organizacijos vidaus tvarkai, o sporto organizacija įsipareigoja mokėti sportininkui darbo užmokestį, užtikrina sąlygas pasiruošti ir dalyvauti varžybose, taip pat vykdyti kitas sutartyje numatytas sąlygas“⁶.
- ✓ Sporto organizacijos – „juridinio asmens teises turintys sporto klubai, sporto mokyklos, sporto centrai, sporto bazės, sporto šakų federacijos, asociacijos, draugijos ir kitos kūno kultūra ir sporto veikla užsiimančios organizacijos bei institucijos, kurios sudaro sąlygas praktikuoti kūno kultūrą ir sportą, rengti sportininkus, organizuoti sporto varžybas ir kitus kūno kultūros bei sporto renginius“⁷.

Darbe naudojami metodai. Darbe bus naudojami tokie teoriniai metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė. Šis metodas pasirinktas todėl, kad norint tinkamai, išsamiai ir, be abejonės, prasmingai atlikti tyrimą, būtina žinoti, kokios sritys jau analizuotos moksliniais metodais, kokie rezultatai gauti ir kokios išvados padarytos.

³ Mockevičius R. Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynas. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002. P.511.

⁴ Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 9-215.

⁵ Ten pat.

⁶ Ten pat.

⁷ Mockevičius R. Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynas. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002. P.511.

2. Lyginamasis metodas. Tam tikrose darbo dalyse juo naudojasi, lyginant teisės aktus, konkreitiems raidos etapams būdingą sportinės veiklos interpretavimą ir suvokimą, tuo siekiant paryškinti sportinės veiklos evoliucijos procese įvykusius pokyčius.
3. Apibendrinimo metodas. Jis naudojamas darbo pabaigoje, apibendrinant, sisteminant prieš tai gautus literatūros analizės bei empirinio tyrimo duomenis.

Darbe taip pat naudojamas empirinis metodas:

1. Teisinių dokumentų analizė. Šis metodas būtinas, tiriant esamą teisinę bazę, reglamentuojančią sportinės veiklos teisinį reguliavimą EB, ir aptariant šioje srityje susiklosčiusę ETT praktiką.

2. SPORTINĖS VEIKLOS IR EB RYŠYS

2.1 EB kompetencijos problema

Klausimas, kuris kyla, nagrinėjant sportinės veiklos ryšį su Europos Bendrija (toliau – EB), tai ar sportinė veikla apskritai gali būti vertinama EB kontekste? Kitaip sakant, ar apskritai egzistuoja sportinės veiklos kaip tokios ir EB teisės tarpusavio ryšys, ar EB turi kompetenciją sportinės veiklos teisiniui reguliavimui? Atsakymai į šiuos esminius klausimus padeda nuspręsti, ar apskritai gali būti atliekamas prasmingas tyrimas ir nagrinėjimas sportinės veiklos teisinio reguliavimo EB tema, ar dvi pagrindinės temos sąvokos – sportinė veikla ir EB – yra giminingos tarpusavyje, ar sportinė veikla gali būti aiškinama EB teisės šviesoje. Prieš pradedant analizę, svarbu pabrėžti, kad kalbama bus apie Bendrijos kompetencijos reguliuoti sportinę veiklą pradinį atsiradimą, nekreipiant dėmesio į vėliau kilusį Bendrijos motyvą panaudoti sportinę veiklą kaip įrankį socialiniams tikslams pasiekti ir dėl tokios priežasties EB imtą vykdyti tam tikro pobūdžio teisinį reguliavimą. Pastaroji situacija darbe laikoma savaime išplaukusia iš pradinės Bendrijos kompetencijos ir atskirai nevertinama.

EB, sukurdamą vieningą rinką, pasirinko ir nustatė sau pagrindinius siektinus gėrius, kurie EB Sutarties (toliau – Sutartis) 2 str., įvardijami kaip uždaviniai. Sutarties 3 str., numatytos pagrindinės Bendrijos veiklos sritys. Šie du straipsniai atspindi bendrą EB Sutarties dvasią ir yra bendriausios, plačiausios normos, iš kurių galėtų būti kildinama Bendrijos kompetencija teisės normomis reguliuoti sportinę veiklą. Tačiau nė viename iš minimų straipsnių apie sportinę veiklą nieko neužsimenama. Visgi neverta skubėti nuspręsti, jog EB Sutartyje sportinės veiklos sąvokai, sporto politikai, sportinės veiklos reguliavimui dėmesio skirta nebuvo ir Sutartis šios srities nereglamentuoja. Formaliai tokia padaryta išvada būtų teisinga, tačiau teparodytų labai siaurą ir šiuo atveju neteisingą požiūrį į EB teisę. Nors minėtuose Sutarties straipsniuose ir nėra kalbama apie sportą ar sportinę veiklą, tačiau pabrėžiama, jog Bendrija sieks užtikrinti laisvą prekių, paslaugų, asmenų ir kapitalo judėjimą bei garantuoti, kad nė viename iš sektorių nebūtų iškraipyta konkurencija. Tai esminės nuostatos, turinčios didžiausią įtaką visos Bendrijos mastu. Su šių nuostatų įgyvendinimu, plėtojimu Bendrijai pasiekiamą tampa ir sportinė veikla: „<...> sporto subjektai privalo užtikrinti, kad jų veikla neprieštarauja šioms Sutarties nuostatoms“⁸. Tokį teiginį pagrindžia ir gerai iliustruoja Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT) sprendimas, priimtas *Bosman* byloje (bus aptariama vėliau), kurioje prie sportinės veiklos reguliavimo klausimų buvo prieita per laisvo asmenų judėjimo nuostatas. Ši byla ir galutinis Teismo sprendimas parodė, kad Europos Sąjunga gali daryti didžiulį poveikį sportui.

⁸ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.1.

Nors yra įvairių pasisakymų ir nuomonių dėl Bendrijos kišimosi į sportinės veiklos pasaulį, tačiau svarbu suprasti, kad ne sportinės veiklos reguliavimas, o kertinių Bendrijos laisvių užtikrinimas ir kitų svarbiausių nuostatų įgyvendinimas yra Bendrijos tikslas. Turėdama neginčijamą kompetenciją laisvo prekių, paslaugų, asmenų ir kapitalo judėjimo bei kitose svarbiausiose srityse (kaip konkurencija), kurios neatsiejamai yra susiję su sportine veikla kaip ekonomine veikla, Bendrija netiesiogiai įtakoja ir sporto pasaulyje susiklostančius santykius bei egzistuojančias taisykles. Šiandieninis sportas neįsivaizduojamas ir neatskiriamas nuo konkurencijos, paslaugų teikimo, asmenų ar kapitalo judėjimo. Tokia jo priklausomybė lemia, kad, Bendrijai visiškai teisėtai įgyvendinant teisinį keturių pagrindinių laisvių ir kitų svarbiausių nuostatų reguliavimą, prie jo atitinkamai turi prisiderinti ir sportinės veiklos realybė. Tokią Bendrijos kompetenciją teisinėmis priemonėmis reguliuoti sportinę veiklą galima pakrikštyti „netiesiogine“. Beje, itin svarbus epizodas sportinės veiklos raidoje buvo jos pripažinimas ekonomine veikla. Be tokio įvykio nebūtų teisinio pagrindo taikyti Bendrijos teisę sportinei veiklai. Pastarosios evoliucija ir tapimas ekonomine veikla bei pagrindiniai tokia įvykių chronologiją lėmę veiksniai bus aptarti, nagrinėjant sportinės veiklos teisinio reguliavimo raidą.

Šiandien EB parodyta valia sportinės veiklos reguliavimo srityje vis dar plačiai aptarinėjama, o dėl Bendrijos kompetencijos smarkiai diskutuojama. Tačiau nebuvo ir nebus taip, kad EB atsiribotų nuo kaž kurios srities reguliavimo ir ypač tuomet, kai čia ji turi teisėtą interesą. Nors ir netiesioginė, tačiau Bendrijos kompetencija teisinėmis priemonėmis reguliuoti sportinę veiklą realiai egzistuoja, o jos poveikis – akivaizdus. Iš atliktų samprotavimų ir pateiktų žinių išplaukia išvada, kad sportinė veikla ne tik gali, bet ir privalo būti aiškinama EB teisės šviesoje.

2.2 EB interesai (motyvai) vykdyti teisinį sportinės veiklos reguliavimą

EB ir sportinės veiklos ryšys neatsirado spontaniškai. Kad jis gimtų, sportinė veikla turėjo nueiti netrumpą kelią, didžiąja savo dalimi tapdama ekonomine veikla, ir taip patraukdama į save kaip į reikšmingą ekonominę veiklą Bendrijos dėmesį. Tik tuomet, kai sportinė veikla ETT buvo pripažinta ekonomine veikla, ji ėmė dominti Bendriją ir taip gimė jų tarpusavio ryšys bei Bendrijos kompetencija sportinės veiklos teisiniui reguliavimui. Šioje darbo dalyje sportinė veikla suprantama kaip ekonominio pobūdžio veikla, o sportinės veiklos sąvoka vartojama ekonominės veiklos kontekste. Reikia pridurti, kad sportinės veiklos tapimas ekonomine veikla, jos evoliucija bus aptariami vėlesnėje darbo dalyje.

Sportinės veiklos ir EB ryšys yra pagrįstas dviem pagrindiniais Bendrijos interesais, kurių vedama pastaroji siekia atlikti ir atlieka teisinį sportinės veiklos reguliavimą. Pirmasis – tai kontrolės

funkcijos atlikimo motyvas, tiesiogiai išplaukiantis iš EB pareigos užtikrinti vieningos rinkos vertybių išsaugojimą, nepažeidžiamumą, neiškraipymą ir tinkamą jų įgyvendinimą: „<...> Europos Sąjungos interesai sportinės veiklos teisinio reguliavimo politikoje yra jos įsipareigojimo ginti vieningos rinkos teisinius pagrindus pasekmė“⁹. Kontrolės funkcijos kontekste Bendrija „<...> rūpinasi vieningos rinkos valdymo reguliavimu, užtikrindama našų ir produktyvų pastarosios funkcionavimą, kuris duoda bendrą naudą visoms valstybėms narėms“¹⁰. Kontrolės funkcija yra pirmoji ir svarbiausia jungtis, siejanti Bendriją ir sportinę veiklą. Jei ne ekonominės sportinės veiklos savybės, nulemtos sporto komercializacijos proceso (bus aptariamas vėliau), ši jungtis nebūtų atsiradusi dėl paprasčiausios priežasties: Bendrija neturėtų teisinio pagrindo taikyti savo teisę sportinei veiklai. EB interesas, vykdant kontrolės funkciją, užtikrinti vieningos rinkos klestėjimą, nėra įgyvendinamas Bendrijai tiesiogiai kuriant ir taikant teisės normas sportinei veiklai. Kaip jau buvo aptarta anksčiau, tokio pobūdžio veiksams Bendrija kompetencijos neturi, kadangi Bendrijos kompetencija sportinė veiklos teisiniame reguliavime yra netiesioginė. Vykdydama vieningos rinkos „sargo“ funkciją, EB prižiūri, ar sporto subjektai savo veiksmais nepažeidžia svarbiausių vieningos rinkos nuostatų, ar sporto pasaulyje susiklostantys santykiai, tradicijos, taisyklės, praktika atitinka Bendrijoje kuriamos vieningos rinkos normas ir dvasią. Kontrolės atlikimo motyvo vedama, EB egzistuojančią sportinės veiklos realybę vertina Bendrijos teisės kontekste: „Kaip reikšmingos ekonominės veiklos, sporto taisyklės turi sutapti su Europos Sąjungos teise“¹¹. Savaimė suprantama, kad tuo atveju, jei sporto pasaulio normos, papročiai ar vykdoma politika neatitinka pagrindinių EB nuostatų ar joms prieštarauja, Bendrijos įsikišimas į šios srities reguliavimą – neišvengiamas. Į tokią situaciją visuomet reaguojama kaip į Bendrijos teisės pažeidimą. Kontrolės atlikimo motyvo sąlygotas Bendrijos vykdomas netiesioginis sportinės veiklos reguliavimas, iš esmės, buvo neišvengiama realybė sporto pasauliui, savo raidoje įgavusiam daugybę verslo požymių. Šio Bendrijos intereso atsiradimas ir juo pagrįsta veikla buvo ir yra gana objektyvi. Tai gerokai skiriasi nuo antrojo motyvo, kurio vedama EB dalyvauja teisiniame sportinės veiklos reguliavime, ženkliai įtakodama jo pobūdį ir laipsnį. Antrasis Bendrijos interesas dalyvauti sportinės veiklos teisiniame reguliavime lemia dar glaudesnę EB ir sportinės veiklos ryšį. Nors savo kilme jis nėra objektyvus, tačiau juo pagrįsta Bendrijos veikla yra gana naudinga tiek suvienytos Europos piliečiams, tiek pačiai EB.

⁹ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.2.

¹⁰ Roche M. Europe, The Cosmopolitan Condition and international sport: Cultural Europeanisation and EU regulation in the case of European football // Presented at Europe and Cosmopolitanism Conference. – London: London University, Royal Holloway College, 2004. P.14.

¹¹ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.2.

Socialinis – kultūrinis Bendrijos interesas reguliuoti sportinę veiklą yra aukščiau minėta antroji jungtis, siejanti tarpusavyje Bendriją ir sportą. Verta pažymėti, kad socialinis – kultūrinis motyvas, laiko prasme, dėl objektyvių priežasčių atsirado vėliau nei pirmasis. Jei kontrolės funkcijos vykdymo sąlygoto Bendrijos įsikišimo sporto pasaulis negalėjo tikėtis išvengti, sparčiai evoliucionuojant sportinei veiklai, tai socialinis – kultūrinis motyvas negali būti vertinamas kaip neišvengiamybė. Kaip bus aptariama, nagrinėjant sportinės veiklos teisinio reguliavimo raidą, Bendrija turėjo svarbių savanaudiškų paskatų, atsigręždama į socialinę sporto prigimtį ir įtaką Europos visuomenei. Verta paminėti, kad ETT nagrinėtose sporto srities bylose iki tol, kol pačiai Bendrijai netapo naudinga, į socialines, kultūrinės sporto savybes nebuvo kreipiamas dėmesys net ir esant gausioms kritikų pastaboms. Socialinio – kultūrinio motyvo vedama, EB siekia panaudoti sportinę veiklą kaip įrankį tam tikro pobūdžio socialiniam reguliavimui visuomenėje atlikti ir atitinkamiems socialiniams – kultūriniais tikslams pasiekti. Savaime suprantama, Bendrija neturi laisvės įgyvendinti bet kokius savo sumanymus. Pastarieji privalo atitikti Sutartį, išplaukti iš jos nuostatų, suteikiančių Bendrijai kompetenciją imtis tam tikros veiklos. Nors socialinio – kultūrinio motyvo atsiradimas vertinamas įvairiai, tačiau formaliai jis pagrįstas. EB Sutarties 3 str., be keturių pamatinių Bendrijos laisvių ir konkurencijos nuostatų, labiausiai liečiančių Bendrijos ekonomiką, įtvirtina eilę kitų veiklos sričių, kurios turėtų tapti tramplinu į socialinį Bendrijos gerbūvį: „3 str., taip pat išreiškia Europos Sąjungos troškimą išsiplėsti į labiau socialines sritis“¹². Nors reguliavimo objektas šiuo atveju išlieka tas pats – sportinė veikla, tačiau, akcentuodama sporto socialinę svarbą, socialinį jo veidą, Bendrija pripažįsta sportinę veiklą ne tik ekonominio pobūdžio veikla, bet ir socialine sritimi. Toks žingsnis, kaip paaiškės vėliau, suteikia Bendrijai raktą į žymiai platesnį sportinės veiklos teisinio reguliavimo pobūdžio koordinavimą. Iš esmės, Sutarties 3 str., egzistavimas yra pagrindas Bendrijai vykdyti teisinį reguliavimą socialinių sričių atžvilgiu, motyvuojant tokius savo veiksmus kaip siekimą įgyvendinti socialinę Europos integraciją. Suprantama, kad jei ne šio straipsnio egzistavimas, vargu, ar Bendrija galėtų teisinėmis priemonėmis reguliuoti sportinę veiklą kaip socialinę sritį. O jei ir galėtų, toks jos ketinimas veikiausiai susilauktų nemažai kritikos dėl savo nepagrįstumo.

Kaip jau buvo minėta, aptariamų Bendrijos interesų atlikti sportinės veiklos teisinį reguliavimą atsiradimas nebuvo vienalaikis. Ėmus įgyvendinti suvienytos Europos idėją, EB, visų pirma, buvo kuriama ant ekonominių motyvų pamatų. Ekonominė integracija buvo įvardijama kaip pagrindinis ir svarbiausias tikslas, kurio siekimas turėjo pasitarnauti valstybių narių ekonomikos augimui, gyvenimo kokybės gerėjimui, skurdesnių regionų atsilikimo mažinimui ir pan. Nei tuometės sąlygos, nei

¹² Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.1.

vyravusios aplinkybės negalėjo leisti politikos veikėjams svaičioti apie Sąjungos pilietybę, socialinę integraciją, bendrą užsienio ir saugumo politiką ar kitas panašias sritis. Net iki neoficialių pokalbių tokiomis temomis dar turėjo būti nueitas netrumpas kelias. Išskirtinai ekonominis Bendrijos pobūdis ir nulėmė tai, kad iš pradžių sportine veikla buvo imta domėtis tik tiek, kiek pastaroji reiškė ekonominę veiklą. Toks Bendrijos požiūris gerai atsispindi vėliau darbe aptariamoje ETT praktikoje. Pirmiausia susiklostęs Bendrijos požiūris į sportą kaip į ekonominę veiklą suformavo terpę pasireikšti kontrolės atlikimo Bendrijos interesui, kurio įtaka šiame integracijos etape buvo vienintelė, Bendrijai formuojant sportinės veiklos teisinio reguliavimo pobūdį. Laikui bėgant, ekonominė integracija didžiąja savo dalimi buvo sėkmingai įgyvendinta. Nuo XX a. 9- tojo dešimtmečio, tapusi pripažintu galingu ekonominiu veikėju pasaulinės ekonomikos mastu ir pasiekusi gilesnę ekonominę integraciją nei buvo galima tikėtis, Bendrija ėmė skatinti ir remti integraciją kitose srityse: „Europos Sąjunga siekė išplėsti Europos integraciją už ekonomikos sferos, kurdama „žmonių“ Europą“¹³. Turėdama tokių užmojų, Bendrija ėmė stengtis panaudoti sportinę veiklą kaip vieną iš socialinių įrankių, kad būtų pasiekti ir įgyvendinti Sutarties 3 str., išvardinti socialiniai, kultūriniai, švietimo siekiai. Tai buvo Bendrijos viešai deklaruojamas socialinės integracijos motyvas, tačiau, kaip jau buvo minėta, egzistavo ir subjektyvi priežastis, vertusi EB atsigręžti į socialinę sporto prigimtį: „Bendrijos politikos kūrėjai ėmė suvokti kultūrinių sporto savybių potencialą Europos integracijos kontekste ir bendro Europos kultūrinio tapatumo kūrime“¹⁴. Taigi „Iš esmės, sportinė veikla buvo suvokta kaip įrankis, kurio pagalba Europos Sąjunga galėjo sustiprint savo įvaizdį Europos piliečių galvose“¹⁵. Šis socialinis – kultūrinis Bendrijos motyvas iškilo ir realų poveikį sportinės veiklos teisiniam reguliavimui ėmė daryti XX a. pabaigoje. Kontrolės funkcijos vykdymo ir socialinį – kultūrinį motyvus lyginant tarpusavyje, matyti, kad jų atsiradimą skyrė beveik trys dešimtmečiai. Dėl šios aplinkybės, savaime suprantama, skyrėsi ir sportinės veiklos interpretavimas, ir jai taikomo teisinio reguliavimo pobūdis.

Praėjus šiek tiek laiko nuo XX a. pabaigos, kai Bendrija gana nekoordinuotai ėmė žengti abiejų motyvų diktuojamomis kryptimis, situacija pasikeitė. Minimais laikotarpiais Bendrijos kontrolės vykdymo ir socialinis – kultūrinis interesai dažnai prieštaravo vienas kitam, sukeldami tam tikrą politinę įtampą sporto visuomenės gretose ir atrodė nesuderinami tarpusavyje. Šiandieninė situacija leidžia teigti, kad abu motyvai Bendrijos yra pakankamai subalansuoti, kryptingai vystomi ir taikomi: „Vieningos rinkos reguliavimas tapo sąlygotas socialinio – kultūrinio reguliavimo. Kitaip sakant,

¹³ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.1.

¹⁴ Roche M. Europe, The Cosmopolitan Condition and international sport: Cultural Europeanisation and EU regulation in the case of European football // Presented at Europe and Cosmopolitanism Conference. – London: London University, Royal Holloway College, 2004. P.8.

¹⁵ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.5.

Europos Sąjunga nuo vieningos rinkos modelio pajudėjo link tokio, kuriame sporto sektoriaus socialinės ir kultūrinės savybės tampa pripažintomis ir į jas atsižvelgiama Sąjungos vykdomo teisinio reguliavimo procese¹⁶. Nors socialinio – kultūrinio motyvo atsiradimas buvo laikomas subjektyviu ir vienašališku Bendrijos pasirinkimu, tačiau nors ir silpnas, kaip paaiškės vėliau, bet objektyvus pagrindas vykdyti socialinio pobūdžio teisinį sportinės veiklos reguliavimą egzistuoja: neatsiras nė vienas, kuris galėtų įrodyti, kad sportinė veikla neturi įtakos tokioms socialinėms sritims kaip švietimas, auklėjimas, jaunimo gyvenimas, visuomenės sveikata ir pan. Suprantama, kad ir Bendrija, nustojusi egzistuoti tik grynai kaip ekonominis vienetas ir ėmusi kurti „žmonių Europą“, siekdama socialinės integracijos, ieškojo natūralių kelių pastarajai įgyvendinti. Kontrolės funkcijos vykdymo ir socialinis – kultūrinis motyvai iš pažiūros neatrodo susiję, o intensyvesnis vieno pripažinimas turėtų nustelbti kitą, tačiau tiesa yra ta, jog jie gyvuoja greta ir išvien. Bendrija, kaip jau buvo minėta, nuo griežtai vieningos rinkos modelio patraukė link tokio, kuriame teisinis sportinės veiklos reguliavimas, kiek jį vykdyti EB turi teisę, atliekamas, atsižvelgiant į socialinę – kultūrinę sporto prigimtį ir ją gerbiant. Socialinis – kultūrinis pagrindas tikriausiai nebūtų tapęs tokiu svarbiu, jei EB būtų likusi išimtinai ekonominio pobūdžio susivienijimu. Tokiu atveju į sportinę veiklą greičiausiai iki šiol būtų žvelgiama tik kaip į ekonominę veiklą, o ir teisinis reguliavimas būtų atitinkamas.

Čia aptarti Bendrijos interesai vykdyti sportinės veiklos teisinį reguliavimą yra du poliai, ant kurių laikosi EB ir sportinės veiklos tarpusavio ryšys. Tai kartu ir dvi pagrindinės priežastys, sąlygojusios EB pasiryžimą ir valią vykdyti sportinės veiklos teisinį reguliavimą. Priklausomai nuo palaipsniui kintančios EB politikos, keitėsi ir sportinės veiklos suvokimas Bendrijos kontekste bei jos reguliavimo pobūdis. Geriausiai visa tai atspindi kitoje darbo dalyje nagrinėjama sportinės veiklos teisinio reguliavimo raida, kiekvienam etapui būdinga ETT praktika, kitų Bendrijos institucijų priimti teisės aktai, kai palaipsniui keičiantis sportinės veiklos traktavimui, natūraliai keitėsi ir teisinis jos reguliavimas, galiausiai pasiekęs šiandieninį savo mastą bei pobūdį. Verta pažymėti, kad sportinės veiklos teisinio reguliavimo raida itin svarbi, siekiant suprasti, kaip sportas tapo viena iš EB reguliuojamų sričių, kokie veiksniai tai nulėmė, kaip istoriškai keitėsi teisinio reguliavimo pobūdis ir koks jis yra šiandien, kokios yra sportinės veiklos teisinio reguliavimo tendencijos ir pan.

¹⁶ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.5.

3. SPORTINĖS VEIKLOS TEISINIO REGULIAVIMO RAIDOS ETAPAI

Sportinės veiklos teisinio reguliavimo raidą į etapus galima suskirstyti, remiantis Europos Teisingumo Teismo praktika, kuri šioje srityje nėra gausi. Toks skirstymas pagrįstas EB nuomonės, sąlygotos ETT priimtų sprendimų, kitimu, kuri kritiškai įtakojo sportinės veiklos teisinio reguliavimo pobūdį. Ženkliai keičiantis pastarajam, susiformavo ir skirtingi jo raidos etapai, šioje darbo dalyje nagrinėjami atskirai su jiems būdinga ETT praktika. Verta pažymėti, kad ETT sprendimai yra ypač svarbūs bet kurios srities teisiniui reguliavimui. Iš esmės, tai yra pagrindinės gairės, nubrėžiančios, kaip turi būti interpretuojamos vienos ar kitos sąvokos, kaip jos turi būti suprantamos, kaip turi būti vertinamos atitinkamos situacijos, veiksmai ar įvykiai, kuria linkme vystomas tam tikros srities teisinis reguliavimas ir t.t. Galima sakyti, kad ETT sprendimai iš esmės apsprendžia vykdomo teisinio reguliavimo pobūdį. Be to, ETT sprendimai dažnai yra pagrindas atsirasti Bendrijos teisės aktams arba, kitaip sakant, yra Bendrijos teisės aktų įkvėpėjai. Turint omenyje, kad ETT sprendimai yra nekvestionuoti, nesunku suprasti, kad jie negrįžtamai įtakoja tam tikrą sritį visos Europos mastu. Reikšmingumo požiūriu galima išskirti penkias pagrindines bylas, labiausiai įtakojušias teisinio reguliavimo pobūdžio sportinės veiklos kontekste pasikeitimus. Pirmajam sportinės veiklos teisinio reguliavimo raidos etapui svarbiausios bylos – *Walrave* (1974), *Dona* (1976) ir *Bosman* (1995), antrajam – *Deliege* (...) ir *Lehtonen* (...). Trečiasis etapas išskiriamas tik virtualiai, kadangi jo susiklostymas tiesiogiai priklauso nuo Konstitucijos Europai įsigaliojimo. Todėl, savaime suprantama, jokia ETT praktika čia negalima.

3.1 Sportinės veiklos reguliavimas 1970 - 1995 m.

Šis etapas laikomas pirmuoju sportinės veiklos teisinio reguliavimo raidoje. Taip yra todėl, kad XX a. 8 – jame dešimtmetyje Europos Teisingumo Teismas (toliau – ETT) keletą nagrinėtų bylų, kuriose dėmesys teko sportinei veiklai, pastarąją pripažino ekonomine veikla, tuo nulemdamas sportinės veiklos ir EB ryšio gimimą. Šis epizodas laikomas sportinės veiklos teisinio reguliavimo pradžia. Kaip jau buvo minėta, XX a. 8 – jame dešimtmetyje EB pirmą kartą savo istorijoje palietė sportinės veiklos teisinio reguliavimo klausimus. *Walrave* (1974) ir *Dona* (1976) buvo pirmosios ETT nagrinėtos bylos sporto tema. Žemiau pateikiama jų analizė ir įvertinimas atskleidžia tuometį ETT ir kartu EB požiūrį į sportinę veiklą, leidžia suprasti pirminį EB ir sportinės veiklos tarpusavio ryšį.

3.1.1 *Walrave v. Union Cycliste Internationale* (1974)

Bruno'as Walrave'as ir Noppie'as Koch'as buvo du profesionalūs stajerių vedliai dviračių treko stajerių lenktynėse. Šiose specifinėse varžybose jų dalyviai važiuoja dviračiais ir kiekvienas turi vedlį, priešais važiuojantį motociklu. Minimi stajerių vedliai dėvi specialius rūbus, kurių pagrindu už savęs važiuojantiems dviratininkams sukuriamas judantis vakuuminis maišas. Tai įgalina stajerius pasiekti tokį greitį, kuris negalėtų būti pasiektas įprastinėmis sąlygomis. Vedlių funkcija šiame sporte yra esminė (kitaip nei pvz., atletikoje). Šie vedliai dėl savo paslaugų teikimo stajeriams sudaro kontraktus su pačiais stajeriais, su dviračių asociacijomis ar rėmėjais. Iki 1973 m. stajeriai ir jų vedliai neprivalėjo būti tos pačios pilietybės asmenys. Nuo 1973 m. Tarptautinei dviračių sporto sąjungai (UCI) peržiūrėjus dviračių treko stajerių taisykles, ruošiantis būsimam pasaulio dviračių čempionatui, buvo įvesta taisyklė, nurodanti, kad tiek stajerio vedlys, tiek pats stajeris turi būti tos pačios pilietybės. Tarptautinė dviračių sporto sąjunga tokios normos įvedimą laikė pateisinamu ir grindė teiginiu, kad pasaulio dviračių čempionatas turi būti varžybos tarp nacionalinių rinktinių. Žinodami, kad šiame sporte trūksta gerų olandų stajerių, ponai Walrave'as ir Koch'as asistavo kitų šalių stajeriams (pvz., belgams, vokiečiams). Naujoji taisyklė nustatanti, kad stajerio vedlys ir pats stajeris privalo turėti tą pačią pilietybę, minėtų asmenų nuomone buvo diskriminacinio pobūdžio ir tuo pažeidė EB teisę. Nepavykus pasiekti priimtų taisyklės anuliavimo, šie du stajerių vedliai inicijavo teisminį procesą prieš Tarptautinę dviračių sporto sąjungą (UCI), Olandijos dviračių asociaciją ir Ispanijos dviračių asociaciją, kadangi ateinantis pasaulio dviračių čempionatas turėjo būti rengiamas šioje šalyje. Walrave'as ir Koch'as savo ieškiniu siekė panaikinti, jų nuomone, EB teisei prieštaraujančią taisyklę ir įpareigoti UCI leisti stajerių vedliams (neturintiems tos pačios pilietybės kaip stajeris) dalyvauti būsimose sporto varžybose. Ieškinys buvo pateiktas 1973 m. Utrechto regiono teismui, kuris preliminarus nutarimo dėl UCI veiksmų atitikimo EB Sutarčiai kreipėsi į ETT. Nagrinėdamas bylą, ETT, visų pirma, pateikė išvadą, kad „<...> sportas priklauso Bendrijos teisiniam reguliavimui tiek, kiek jis reiškia ekonominę veiklą EB Sutarties 2 str., prasme“¹⁷. Šiuo pasisakymu ETT sudarė prielaidas atsirasti sportinės veiklos ir EB teisės ryšiui. Tiek, kiek sportinė veikla reiškė ekonominę veiklą, jai ėmė galioti vieningos rinkos egzistavimą užtikrinančios Bendrijos teisės normos. Toliau byloje ETT teigė, kad sportinė veikla kaip ekonominė veikla gali būti aiškinama Sutarties 12 str., (draudžiančio diskriminaciją), 39 str., (reglamentuojančio laisvą darbuotojų judėjimą), 49 str., (reglamentuojančio laisvę teikti paslaugas) šviesoje. Atsakydamas į ieškovų pateiktą motyvą dėl diskriminacijos pilietybės pagrindu, ETT nedarė jokio skirtumo tarp sporto kaip ekonominės veiklos ir kitų darbo ar paslaugų formų, tuo užtikrindamas įprastinį Sutarties nuostatų galiojimą sportui kaip

¹⁷ Byla 36/74, *Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale* [1974] ECR 1405.

ekonominėi veiklai, o tuo pačiu ir visokeriopą diskriminacijos dėl pilietybės draudimą, išskyrus vieną atvejį: „Išimtis iš draudimo diskriminuoti pilietybės pagrindu galima tik tada, kai apie sportą kalbama ne kaip apie ekonominę veiklą ir kai klausimas liečia išskirtinai sportinį interesą“¹⁸.

Atsakęs į užduotus klausimus ir pateikęs išvadas, ETT grąžino bylą nacionaliniam teismui, palikdamas jam nuspręsti, ar EB teisė taikoma šiai konkrečiai bylai, ar stajeris ir stajerio vedlys laikytini komanda. Dėl bylos kilusi sumaištis išsprendė, ieškovams atsisakius ieškinio, kai UCI pagrasino apskritai išbraukti jų atstovaujamą sporto šaką iš pasaulio dviračių čempionato.

3.1.2 *Dona v. Mantero (1976)*

Antrasis atvejis, kai ETT nagrinėjo su sportine veikla susijusią bylą, lietė pilietybės taisykles, taikomas Italijos futbole. Šioje šalyje svarbiausius futbolo reikalus kontroliavo Italijos futbolo federacija (Federazione Italiana del Gioco del Calcio – FIGC). Pagal jos nuostatus buvo reikalaujama, kad žaidėjai turėtų FIGC išduodamą narystės kortelę. Remiantis FIGC nuostatais, pastaroji buvo išduodama išimtinai tik Italijos pilietybę turintiems žaidėjams ir Italijoje gyvenantiems futbolininkams. Kaip vienintelė tokios taisyklės išimtis buvo nurodoma galimybė suteikti nario kortelę užsienio piliečiams, gyvenantiems Italijoje, kurie niekada nebuvo jokios užsienio futbolo federacijos nariais ir kurie prašo būti įtraukti į federacijos narių sąrašą kaip jaunieji, mėgėjai futbolininkai ar pramogų ir poilsio tikslais. Dėl visų kitų žaidėjų Italijos futbolo federacija turėjo visišką diskrecijos teisę nuspręsti, ar išduoti nario kortelę. Šių taisyklių egzistavimas lėmė, kad itin nepalankūs apribojimai buvo nustatyti kitų valstybių nei Italija futbolininkams, norintiems profesionaliai rungtyniauti Italijoje. Pirmąjį iššūkį šių apribojančių nuostatų visumai metė futbolo agentas, į Italijos futbolo lygą siekęs „importuoti“ užsienio žaidėjus. Minėtas agentas Gaetano Dona buvo pasamdytas profesionalaus Italijos futbolo klubo vadovo, norėjusio pasinaudoti galimybe sustiprinti savo komandą užsieniečiais futbolininkais. Ponas Dona dėl reikalingų futbolininkų (atsižvelgiant į jų įprastines pozicijas aikštėje ir sugebėjimus) pateikė skelbimą Belgijos laikraštyje. Kai jis vėliau kreipėsi į užsakovą, kad būtų padengtos išlaidos, susijusios su minėtu skelbimu laikraštyje, jam buvo atsakyta. Kaip pagrindinis atsisakymo motyvas buvo nurodyta aukščiau minėta Italijos futbolo federacijos nuostatuose įtvirtinta taisyklė, draudžianti naudotis užsienio valstybių sportininkų paslaugomis. Agentas Gaetano Dona kreipėsi į teismą dėl išlaidų, patirtų dedant skelbimą Belgijos laikraštyje, atlyginimo. Nacionalinis teismas perdavė bylą ETT, prašydamas nustatyti, ar pilietybės reikalavimai, taikomi profesionaliems futbolininkams Italijoje, yra suderinami su Europos Sąjungos teise. Konkrečiai nacionalinis teismas uždavė du pagrindinius

¹⁸ Byla 36/74, *Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale* [1974] ECR 1405.

klausimus: a) ar Sutarties 12 str., (diskriminacijos dėl pilietybės draudimas), 39 str., (darbuotojų judėjimo laisvė) ir 49 str., (laisvė teikti paslaugas) suteikia valstybių narių piliečiams teisę teikti paslaugas visoje Europos Bendrijos teritorijoje ir b) ar futbolo žaidėjai taip pat naudojami tokia teise ypač tuomet, kai jų paslaugos jiems yra grynai pelningas užsiėmimas (verslas). Priklausomai nuo ETT atsakymų į minėtus klausimus, nacionalinis teismas toliau prašė nustatyti: a) ar laisvė teikti paslaugas yra pakankamas pagrindas uždrausti prieštaringas taisykles, nustatytas sporto federacijos, reguliuojančios futbolo pasaulį tam tikros valstybės narės teritorijoje; b) ar laisvė teikti paslaugas yra tiesiogiai veikianti.

Ankstesnėje sporto kontekste nagrinėtoje *Walrave* byloje ETT nustatė, kad „<...> sportas priklauso Bendrijos teisiniam reguliavimui tiek, kiek jis reiškia ekonominę veiklą EB Sutarties 2 str., prasme“¹⁹ ir turi apmokamos tarnybos ar atlygintinų paslaugų teikimo savybių. Nuosekliai remdamasis savo praktika, suformuota *Walrave* byloje, ETT ir šiuo atveju konstatavo, kad Sutarties 39 – 42 str., (darbuotojų judėjimo laisvė), 49 – 55 str., (laisvė teikti paslaugas) yra taikytini nagrinėjamų aplinkybių kontekste. Sulig šia Teismo nuostata tapo aišku, kad Sutarties taikymo srityje negalės būti apsieita ir be diskriminaciją dėl pilietybės draudžiančio 12 – ojo str. Atsakydamas į jam pateiktus klausimus, ETT teigė: „sporto organizacijų taikomos taisyklės ar praktika, kuri (-ios) riboja išimtinai kitų valstybių narių sportininkų teisę dalyvauti profesionaliose ar pusiau profesionaliose futbolo varžybose, yra nesuderinama (-os) su Sutarties 12 str., (diskriminacijos pilietybės pagrindu draudimas) ir, esant ryšui, su Sutarties 39 – 42 str., (darbuotojų judėjimo laisvė) ar 49 – 55 str., (laisvė teikti paslaugas), išskyrus atvejį, kai tokios taisyklės ar praktika riboja užsienio žaidėjų dalyvavimą varžybose ne dėl ekonominio pobūdžio priežasčių, o dėl grynai sportinio intereso, su kuriuo susijęs atitinkamų varžybų organizavimas“²⁰.

Kitas svarbus momentas šioje byloje buvo kai kurių Sutarties nuostatų pripažinimas tiesiogiai veikiančiomis, kas reiškė galutinį nuosprendį neproporcingų ir nepagrįstų ribojimų taikymui. ETT tiesiogiai veikiančiu pripažino Sutarties 39 str., užtikrinantį netrukdomą darbuotojų judėjimo laisvę Bendrijoje. Dėl 49 str., pirmosios pastraipos: „Pagal toliau išdėstytas nuostatas Bendrijoje uždraudžiami laisvės teikti paslaugas apribojimai, taikomi valstybių narių nacionaliniams subjektams, kurie yra įsisteigę kitoje Bendrijos valstybėje negu valstybė, kurios subjektu yra asmuo, kuriam tos paslaugos teikiamos“²¹ ir 50 str., trečiosios pastraipos: „Nepažeidžiant įsisteigimo teisei skirto skyriaus nuostatų, paslaugą teikiantis asmuo, kad galėtų ją teikti, gali laikinai savo veikla verstis toje šalyje, kur

¹⁹ Byla 36/74, *Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale* [1974] ECR 1405.

²⁰ Byla 13/76, *Dona v. Mantero* [1976] ECR 1333.

²¹ Konsoliduota Europos Bendrijų Steigimo Sutartis // Valstybės žinios. 2004, Nr. 2-2. 49 str.

paslauga teikiama, tomis pačiomis sąlygomis, kurias toji šalis taiko savo nacionaliniams subjektams“²² ETT pasisakė, kad „<...> bent tiek, kiek šios nuostatos siekia panaikinti diskriminaciją dėl pilietybės arba dėl to, kad paslaugas teikiantis asmuo gyvena kitoje valstybėje narėje nei teikia paslaugas, jos pripažįstamos tiesiogiai veikiančiomis“²³.

Pateikęs savo išvadas ir atsakęs į užduotus klausimus, ETT grąžino bylą nacionaliniam teismui.

3.1.3 *URBSFA and others v. Bosman (1995)*

Anksčiau aptartos *Walrave* ir *Dona* bylos atskleidė, kaip sportinė veikla yra vertinama ETT akimis. Nepaisant to, kad sportininkų diskriminavimas pilietybės ir kitais pagrindais buvo pripažintas neteisėtu ir pasmerktas ETT, Europos Komisija (toliau – EK) pasirodė esanti arba per silpna, arba nesiekianti visiškai panaikinti egzistuojančių neteisėtų apribojimų Europos mastu, kas, regis, buvo būtina vieningos rinkos efektyviam egzistavimui užtikrinti ir Europos ekonominei integracijai siekti. Vietoj kardinalių savaiminių pokyčių, kurių buvo galima pagrįstai tikėtis po Europos sporto visuomenę sudrebinsusių *Walrave* ir *Dona* sprendimų, EK realių rezultatų, atitinkančių ETT išvadas minėtose bylose, teko siekti sunkiu ir ilgu derybų keliu, kuris nors davė sąlyginę naudą, tačiau bendrąja prasme nebuvo itin sėkmingas: „Konsultacijos tarp EK ir UEFA (Europos futbolo asociacijų sąjunga) dėl pilietybės pagrindu egzistuojančių diskriminacinių apribojimų Europos futbolo pasaulyje nesėkmingai tęsėsi iki sprendimo *Bosman* byloje“²⁴. Trumpai aptariant Komisijos nueitą derybų kelią, verta pažymėti, jog nepaisant aiškių EK ir Europos Parlamento prieštaravimų dėl diskriminuojančių apribojimų egzistavimo, sporto subjektai neįtikėtinai drąsiai neteisėtus apribojimus sporte naikino tik labai palaipsniui. Pvz., 1978 m. EK ir UEFA susitarė, kad pastarosios dalyvės (futbolo organizacijos) pakeis savo diskriminacinio pobūdžio taisykles. Vietoj visiško tokio pobūdžio taisyklių pakeitimo ar panaikinimo, UEFA savarankiškai nustatė naują normą, kad per vienas varžybas komandai negali atstovauti daugiau nei du užsieniečiai (iš ES). Komisija ryžtingesnių priemonių nesiėmė ir 1984 m. vėl pareikalavo panaikinti visas diskriminacinio pobūdžio taisykles, kad sporto pasaulio realybė tiek, kiek tai yra ekonominė veikla, atitiktų kuriamos vieningos rinkos dvasią. UEFA jokių priemonių Komisijos nurodytam reikalavimui išpildyti nesiėmė, o tik santykinai pakeitė keletą taisyklių. Jokių EK sankcijų ir šikart pritaikyta nebuvo. 1987 m. EK eilinį kartą pareikalavo to paties, tik šikart paskelbė konkrečius įpareigojimus, kad užsieniečių skaičius vienoje komandoje per vienas varžybas turi būti padidintas iki

²² Konsoliduota Europos Bendrijų Steigimo Sutartis // Valstybės žinios. 2004, Nr. 2-2. 50 str.

²³ Byla 13/76, *Dona v. Mantero* [1976] ECR 1333.

²⁴ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.91.

trijų ir turi būti vykdomas bendras progresas judėjimo laisvei pilnai įgyvendinti iki 1992 m. UEFA tokie reikalavimai „pasirodė“ nepriimtini ir taisyklės, įtvirtinančios diskriminaciją pilietybės pagrindu vėl buvo pakeistos tik iš dalies. Visa tai tęsėsi iki 1995 m., kai buvo išnagrinėta žymioji Bosman byla, įdiegusi didelių pasikeitimų visame Europos sporto sektoriuje bendrai.

Ieškovas byloje buvo belgų futbolininkas Jean‘as Marc‘as Bosman‘as. 1988 m., jis su Belgijos pirmojo diviziono komanda RC Liege sudarė dvejų metų kontraktą, kurio galiojimo laikotarpiu per mėnesį gaudavo 75 000 Belgijos frankų. Prabėgus dvejiems metams ir futbolininko sutarčiai su klubu artėjant prie pabaigos, RC Liege pasiūlė naują vienerių metų sutartį, kurios pagrindu sportininkui būtų mokamas 30 000 Belgijos frankų atlyginimas už atstovavimą minėtai komandai. Kadangi tai buvo ženkliai mažesnis atlyginimas, futbolininkas atsisakė sutartį pasirašyti. Norėdamas palikti klubą, J. M. Bosman‘as savo iniciatyva susirado Prancūzijos antrojo diviziono komandą US Dunkerque, kuri buvo pasiruošusi mokėti jam mėnesinį 90 000 Belgijos frankų atlyginimą. Pagal tuo metu egzistavusias UEFA taisykles, taikomas visose valstybėse narėse, kurių vadovaujančios futbolo organizacijos buvo UEFA narėmis, žaidėją įsigyjantis klubas privalėjo mokėti suderėtą pinigų sumą buvusiai futbolininko komandai net ir tuo atveju, kai sportininko ir klubo, kurį jis palieka, sutartis buvo pasibaigusi. RC Liege ir US Dunkerque susitarė, kad futbolininkas vienerių metų laikotarpiui bus perleistas pastarajam klubui už 1 200 000 Belgijos frankų, suteikiant US Dunkerque teisę po sezono už papildomą 4 800 000 Belgijos frankų mokestį galutinai įsigyti šį žaidėją. Susitarimo tarp RC Liege, US Dunkerque ir Jean‘o Marc‘o Bosman‘o būtina sąlyga buvo Belgijos futbolo asociacijos (URBSFA) išduodamas perėjimo sertifikatas (transfer certificate), kuris iki tam tikros datos, kai dar leidžiama naujų žaidėjų registracija, turėjo būti perduotas Prancūzijos futbolo federacijai. Nebūdamas tikras dėl Prancūzijos komandos finansinių galimybių sumokėti suderėtą sumą, klubas RC Liege tikslingai nesikreipė į URBSFA dėl perėjimo sertifikato išdavimo. Dėl šios priežasties sandoris tarp futbolo klubų neįvyko, o futbolininkas neteko galimybės žaisti naujoje komandoje. Be to, pasinaudodamas URBSFA vidaus taisyklėmis, RC Liege suspendavo J. M. Bosman‘ą, dėl ko jis neteko galimybės profesionaliai žaisti futbolą ir, savaime suprantama, užsidirbti pinigų. J. M. Bosman‘as padavė ieškinį nacionaliniam Belgijos teismui, kuriame ginčijo RC Liege ir URBSFA veiksmus, tačiau svarbiausia – UEFA taikomų apribojimų, žaidėjams pereinant iš vieno klubo į kitą, ir taisyklių, ribojančių kitų valstybių narių futbolininkų, dalyvaujančių varžybose skaičių, teisėtumą, Europos Bendrijos teisės kontekste. Proceso eigoje byla pasiekė apeliacinį Belgijos teismą, kuris preliminarus nutarimo kreipėsi į ETT, klausdamas, ar Sutarties 39 (darbuotojų judėjimo laisvė), 81 ir 82 (konkurencijos nuostatos) straipsniai a) draudžia futbolo klubui reikalauti mokesčio už vieno iš žaidėjų, kurio sutartis su klubu pasibaigė, perėjimą į kitą

klubą ir jį gauti?; b) draudžia nacionalinėms ar tarptautinėms sporto organizacijoms įtraukti į jų vidaus taisykles nuostatas, ribojančias užsienio žaidėjų iš ES dalyvavimą varžybose, kurias jos organizuoja?

Kaip jau buvo minėta, iki 1995 m., galiojo tokios taisyklės, kad žaidėją įsigyjantis klubas privalėjo mokėti suderėtą pinigų sumą buvusiai futbolininko komandai net ir tuo atveju, kai sportininko ir klubo, kurį jis palieka, sutartis buvo pasibaigusi. URBSFA teigimu ši taisyklė neprieštaravo Sutarties 39 str., kadangi perėjimų taisyklės įtakojo tik futbolo klubų tarpusavio santykius. UEFA pridėjo, kad „Europos Sąjunga visuomet gerbė sporto nepriklausomumą, o perėjimų sistemos pakeitimas, iš esmės, reikštų esminius pokyčius visame sporto pasaulyje“²⁵. Bylai abejinga neliko Vokietijos kaip vienos iš svarbiausių futbolo valstybių vyriausybė, teigdama, kad „sportas apskritai nėra ekonominė veikla ir turėtų būti suvokiamas bei vertinamas kultūrinės veiklos rėmuose“²⁶. Toks Vokietijos vyriausybės teiginys, žinoma, nebuvo palaikytas, kadangi jau ankstesnėse nagrinėtose bylose ETT sportą buvo įvardijęs kaip galimą reikšmingą ekonominę veiklą, kuri turi atitikti vieningos rinkos dvasią. Atsakydamas į URBSFA teiginį, esą perėjimų sistema yra tik klubų reikalas, ETT išsakė nuomonę, kad „tuomet, kai žaidėjo įsidarbinimo galimybės tampa apribotos dėl tokio „klubų reikalo“, Sutarties 39 str., taikymas neišvengiamas“²⁷. UEFA nuogastavimai dėl negrįžtamos įtakos sporto pasauliui buvo palydėti paprasta ETT pastaba, kad „<...> potencialios sprendimo pasekmės, kad ir kokio pobūdžio jos būtų, negali kliudyti teisės taikymui“²⁸. Įvardindamas perėjimų taisyklių (transfer rules) prieštaravimą EB teisei, ETT analizavo situaciją, kai „žaidėją įsigyjantis klubas privalo mokėti suderėtą pinigų sumą buvusiai futbolininko komandai net ir tuo atveju, kai sportininko ir klubo, kurį jis palieka, sutartis jau yra pasibaigusi“²⁹ arba, kitaip sakant, kai sportininkas yra tapęs laisvuju agentu (free agent). Tokio mokesčio egzistavimo tikslas buvo „tariama kompensacija, siekiant atlyginti senojo klubo išlaidas, susijusias su ilgalaikiu žaidėjo treniravimu, kadangi daugelis sportininkų pradeda treniruotis nuo labai jauno amžiaus“³⁰. Teismo nuomone, tokio mokesčio reikalavimo galimybė paprasčiausiai reiškia, jog sporto klubas, kurio su žaidėju nesieja sutartis, turi tikslą perleisti žaidėją kitam klubui kuo palankesnėmis sau finansinėmis sąlygomis. Kitais žodžiais tariant, klubas, kurį žaidėjas siekia palikti, nori uždirbti iš žaidėjo perėjimo į kitą komandą, gaudamas kuo didesnę pinigų sumą. Tuo atveju, jei prašoma suma yra didelė, gali neatsirasti klubų, norinčių ją sumokėti ir taip įsigyti parduodamą žaidėją.

²⁵ Byla C-415/93, *Union Royale Belge Societes de Football Association and others v. Bosman* [1995] ECR I – 4291.

²⁶ Ten pat.

²⁷ Ten pat.

²⁸ Ten pat.

²⁹ Gaffney Sean P. Free for all: the law and economics of foreign player restrictions in European football // <http://www.bu.edu/lawlibrary/research/int/caruso/2002.htm>; prisijungimo laikas: 2006-11-06.

³⁰ Rachel B. Arndt. European Union law and football nationality restrictions: the economics and politics of the Bosman decision // *Emory international law review*. 1998, Nr.2. P.1091-1130.

Kaip šito pasekmė sportininkui gali būti paprasčiausiai užkertamas kelias susirasti naują komandą, o tuo pačiu ir naują darbdavį. Tokia „transferų“ realybė ETT buvo įvardinta kaip ženkli kliūtis laisvam darbuotojų judėjimui, kuris yra viena iš pamatinių Bendrijos kuriamos vieningos rinkos nuostatų.

Antrasis klausimas, į kurį ETT turėjo atsakyti, buvo susijęs su UEFA ir jos narių taikoma taisykle, draudžiančia per vienas futbolo varžybas vienai komandai atstovauti daugiau nei trims užsieniečiams iš kitų valstybių narių. Nors UEFA stengėsi įrodyti, kad tokia taisyklės formuluotė nedraudžia futbolo klubams samdyti tiek užsieniečių, kiek jie mano esant reikalinga, ETT išsakė nuomonę, kad tokia formuluotė daro mažiau patrauklią galimybę futbolo klubams samdyti užsienio žaidėjus, žinant, kad jie ne visi galės dalyvauti varžybose. ETT pabrėžė, kad „Sutarties 39 str. 2 d., įtvirtina darbuotojų judėjimo laisvę ir draudžia bet kokią darbuotojų diskriminaciją pilietybės pagrindu, o sporto organizacijų taikomos žaidėjų kvotos, remiantis futbolininkų pilietybe, kaip tik ir reiškia 39 str., įtvirtintų nuostatų pažeidimą“³¹. Nepaisant URBSFA, UEFA ir keletos valstybių vyriausybių prieštaravimų, ETT išliko kategoriškas ir savo nuomonės, išdėstytos aukščiau, nepakeitė ir nesusūvelnino.

Remdamasis aukščiau aptartais motyvais, į Belgijos nacionalinio teismo užduotus klausimus ETT atsakė taip: „Sutarties 39 str., draudžia sporto organizacijoms taikyti taisykles, pagal kurias profesionalus futbolininkas, kurio sutartis su klubu pasibaigė, negali būti įsigyjamas ir samdomas kito futbolo klubo nebent pastarasis sumokėjo pirmajam klubui žaidėjo perėjimo, treniravimo ar įgūdžių ugdymo mokestį. Sutarties 39 str., taip pat užkerta kelią sporto organizacijų taisyklių, leidžiančių futbolo klubams varžyboms registruoti ir leisti žaisti tik ribotą skaičių profesionalių žaidėjų iš kitų valstybių narių, taikymui“³². Kalbant apie patį procesą, įdomu tai, kad ETT net nesvarstė klausimo dėl 81 str. ir 82 str., motyvuodamas tuo, kad futbolo organizacijų normos jau ir taip prieštarauja vienam EB Sutarties straipsniui ir to pakanka priimti sprendimui, net neišnagrinėjus visų ieškovo reikalavimų. Atsakęs į jam pateiktus klausimus, ETT grąžino bylą nacionaliniam Belgijos teismui.

Apibendrinant pirmojo sportinės veiklos teisinio reguliavimo etapo ETT praktiką, galima padaryti tokias išvadas:

1. ETT aiškiai pasakė, kad sportas priklauso Bendrijos teisiniam reguliavimui tiek, kiek jis reiškia ekonominę veiklą EB Sutarties 2 str., prasme. Išimtis iš draudimo diskriminuoti pilietybės pagrindu galima tik tada, kai apie sportą kalbama ne kaip apie ekonominę veiklą ir kai klausimas liečia išskirtinai sportinį interesą.

³¹ Byla C-415/93, *Union Royale Belge Societes de Football Association and others v. Bosman* [1995] ECR I – 4291.

³² Ten pat.

2. Futbolininkai yra laikomi darbuotojais pagal Sutarties 39 str. Pagal ETT suformuluotą platų darbuotojo apibrėžimą ne tik profesionalūs, bet ir pusiau profesionalūs bei jaunieji futbolininkai yra laikomi darbuotojais, jei atlygintinai teikia paslaugas.
3. Sutarties 39 str., yra vertikalčiai ir horizontalčiai tiesiogiai veikiantis. Tokiu būdu privačios sporto organizacijos patenka į straipsnio taikymo apimtį.
4. Sutarties nuostatos dėl laisvės teikti paslaugas taip pat taikomos sporto kontekste.
5. UEFA ir jos narių taikyta žaidėjų perėjimo iš vieno klubo į kitą sistema, kai žaidėjas įsigyjantis klubas privalo mokėti suderėtą pinigų sumą buvusiam futbolininko komandai net ir tuo atveju, kai sportininko ir klubo, kurį jis palieka, sutartis jau yra pasibaigusi, ETT buvo pripažinta prieštaraujančia EB Sutarties 39 str.
6. UEFA ir jos narių taikyta nuostata, ribojanti futbolininkų iš kitų valstybių narių dalyvavimą organizuojamose varžybose, pripažinta prieštaraujančia EB Sutarties 39 str.
7. „ETT sprendimas Bosman byloje rėmėsi grynai ekonominiais vieningos rinkos principais, taikomais Bendrijoje“³³.

ETT praktika, išnagrinėta ir aptarta aukščiau, leidžia suvokti, kaip sportinė veikla buvo vertinama ir interpretuojama pirmajame sportinės veiklos teisinio reguliavimo etape. Nesunku pastebėti, kad Bendrija 1970 – 1995 m. laikotarpiu sportine veikla domėjosi tik tiek, kiek pastaroji reiškė ekonominę veiklą. Sportiniam kontekstui buvo paprasčiausiai pritaikyti gerai įtvirtinti laisvo asmenų judėjimo ir laisvės teikti paslaugas principai. Akivaizdu, kad visi kiti sportinės veiklos aspektai ar savybės EB nerūpėjo. Ir nors ETT atkreipė dėmesį į specifines sportinės veiklos savybes, tačiau ypatingai *Bosman* byloje laisvo asmenų judėjimo ir laisvės teikti paslaugas principai buvo pritaikyti nepriklausomai ir visiškai neatsižvelgiant į nagrinėjamo dalyko pobūdį. Ypatingai po *Bosman* bylos ETT visoje Europoje sulaukė nemažai kritikos, teigiant, kad „Teismas ir Komisija ignoruoja kultūrinę futbolo reikšmę ir unikalų, specifinį žaidimo ekonominį pobūdį“³⁴. Taigi pirminis EB teisės ir sportinės veiklos ryšys pasireiškė Bendrijos domėjimusi sportine veikla tik kaip ekonomine veikla ir vienpusiu jos vertinimu, atnešusiu daug ir didelių pokyčių Europos sporto sektoriuje bei sukėlusiu bangą prieštarų vertinimų, kurie žadėjo neramią ateitį.

³³ Gaffney Sean P. Free for all: the law and economics of foreign player restrictions in European football // <http://www.bu.edu/lawlibrary/research/int/caruso/2002.htm>; prisijungimo laikas: 2006-11-06.

³⁴ Rachel B. Arndt. European Union law and football nationality restrictions: the economics and politics of the Bosman decision // *Emory international law review*. 1998, Nr.2. P.1091-1130.

3.1.4 Sporto komercializacijos fenomenas

Nuo pat EB sukūrimo jos ekonomika pagrįsta laisvo prekių, asmenų, kapitalo judėjimo, laisvės teikti paslaugas, konkurencijos ir kitomis pagrindinėmis nuostatomis, kurias įtvirtina Bendrijos teisės normos. Visi susiklostantys ekonominiai santykiai yra reguliuojami vieningos rinkos pagrindu. Tad sportinė veikla tiek, kiek ji reiškia ekonominę veiklą, taip pat tampa priklausoma nuo pagrindinių Bendrijos nuostatų, jai ima galioti Bendrijos ekonomiką reguliuojančios teisės normos. Tokia loginė seka yra aiški ir nuosekli, Bendrijos interesas ginti pamatines nuostatas – pagrįstas ir objektyvus. Visgi kyla klausimas, kaip sportinė veikla tapo ekonomine veikla ar buvo tokia pripažinta bei pateko į Bendrijos akiratį? Juk iš prigimties sportinė veikla toli gražu nereiškia išskirtinai ekonominės veiklos. Maždaug 1980 – aisiais metais prasidėjusi sporto komercializacija yra šios situacijos paaiškinimas: „Europos sporto komercializacija yra pagrindinė priežastis, kodėl apskritai egzistuoja sporto ir Europos Sąjungos ryšys“³⁵. Būtent šis veiksnys palydėjo sportinę veiklą iki tokio raidos taško, kai ši didžiąja savo dalimi tapo ekonominio pobūdžio veikla, o tuo pačiu pateko ir į Bendrijos teisės „prieглоbstį“. Sportinės veiklos komercializacijos veiksnys dėl savo svarbos ir įtakos sportinės veiklos raidai čia aptariamas plačiau, pateikiant nemažai istorinių faktų. Jų pagalba galima aiškiai suvokti sportinės veiklos evoliuciją ir atsakyti į klausimą, kaip čia atsitiko, kad sportinė veikla šiandien dažniausiai reiškia ekonominę veiklą ir tuo pačiu yra neatskiriama nuo Bendrijos teisės.

Iki XX a. 9 – ojo dešimtmečio televizijos transliavimo reguliavimas išimtinai priklausė nacionalinei valstybių jurisdikcijai. Konkurencija šioje srityje buvo minimali: „Anglijoje televizijos transliavimo rinka šiuo laikotarpiu buvo monopolinė“³⁶. XX a. 9 – ojo dešimtmečio pradžioje visoje Europoje tebuvo keletas komercinių televizijos transliuotojų. Tačiau minėto laikotarpio pabaigoje jų jau buvo net 58! Tokius didelius pokyčius visoje Europoje sąlygojo naujai sukurtos televizijos transliavimo per palydovą technologijos, kurios nulėmė svarbius pokyčius praktiškai kiekvienos valstybės televizijos transliavimo rinkoje. Pasikeitė iki tol egzistavusi realybė, kai televizijos transliavimas buvo grynai valstybės jurisdikcijos reikalas ir kai valstybėje egzistavo vos vienas ar keli transliuotojai. Kitais žodžiais tariant, sulig palydovinės televizijos sukūrimu buvo visiškai ištrintos televizijos transliavimo „sienos“ ir spontaniškai susikūrė nauja visą Europą apimanti televizijos transliavimo rinka. Plačios televizijos transliavimo galimybės, kurias suteikė naujos technologijos, o būtent televizijos transliavimas per palydovą, buvo itin naudingos Europos sporto sektoriui, o taip pat ir pagrindinė priežastis, kodėl Europos sporto sektorius netrukus sulaukė galingos finansinės injekcijos. Pastaroji buvo pagrįsta tuo, kad teisės į pvz., tokios sporto šakos kaip futbolas varžybų transliavimą iš

³⁵ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.9.

³⁶ Ten pat, P.10.

bet kurios valstybės galėjo būti parduotos komerciniams televizijos transliuotojams, kurie sugebėjo įsigyti ir naudoti naujos kartos technologijas. Kadangi praktiškai visi šie transliuotojai buvo abonentinės televizijos (televizijos transliacijos vartotojui prieinamos tik sumokėjus abonentinį mokestį), tai jų gaunamos pajamos buvo kur kas didesnės nei 9 – ojo dešimtmečio pradžioje transliavimo sferoje vyravusių viešųjų televizijų. Todėl nesunku suvokti, kad komerciniais pagrindais tvarkomų televizijos transliuotojų egzistavimas sporto sektoriui Europoje suteikė galimybę maksimizuoti gaunamą ekonominę naudą, parduodant varžybų transliavimo teises aukščiausiomis kainomis.

Nors aukščiau padaryta išvada aiški, tačiau kaip įrodymas ji turėtų būti pagrįsta keletu faktų. Akivaizdu, kad kapitalizmo sąlygomis, niekas, kas nereikalinga vartotojui, negali būti parduota pelningai. Tokia pati taisyklė galioja ir teisių transliuoti sporto varžybas, renginius pardavimo atveju. Todėl, net ir turėdami gražiausius ketinimus, komerciniai transliuotojai nebūtų galėję iš sporto transliacijų turėti jokios naudos, jei ne paties sporto populiarumas. Būtent dėl milžiniško savo populiarumo sportas tapo absoliučiai pirmaujančiu tarp komercinių televizijos transliuotojų teikiamų pasiūlymų, atsižvelgiant į vartotojų poreikius ir lūkesčius: „Sportas visiškai pranoko filmus ir viską, kas susiję su laisvalaikio ar pramogų žanru, o futbolas iš visų sporto šakų tapo numeris vienas“³⁷. Susiklosčius tokiai situacijai, kai sporto transliacijų paklausa labai išaugo, natūraliai ėmė didėti ir teisių transliuoti sporto renginius pardavimo kainos. Būtent šis ekonominis veiksnys nulėmė milžinišką kokybinį sportinės veiklos šuolį į finansinį klestėjimą ir buvo tramplynas į šiandieninę sportinės veiklos realybę. Geriausiai sportinės veiklos evoliuciją, pagrįstą sporto komercializacija, iliustruoja futbolo tėvynės Anglijos pavyzdys.

1987 – 1988 m. futbolo sezone lygos varžybų tiesioginių transliacijų teisės buvo parduotos už 3,1 milijono svarų sterlingų. Iki 1988 m. Anglijoje futbolo varžybų transliavimu užsiėmė tik dvi televizijos (BBC ir ITV), tad konkurencijos tarp jų praktiškai nebuvo. Nuo 1988 m. minėtų dviejų transliuotojų hegemonija baigėsi, kai savo veiklą pradėjo britų palydovinis transliuotojas BSB. Šio transliuotojo atėjimas į rinką buvo svarbus postūmis televizijos transliuotojų konkurencijoje: jau kitų metų t.y. 1988 – 1989 m. Anglijos futbolo sezone Britų palydovinis transliuotojas BSB nusipirko teises transliuoti futbolo varžybas už 11 mln. svarų sterlingų. Toks ženklus kainų padidėjimas per vienerius metus tebuvo pradžia. 1992 m. susikūrusi aukščiausioji Anglijos futbolo lyga – Premier League – penkerių metų varžybų transliavimo teises pardavė už iki tol neregėtą sumą – 214 mln. svarų sterlingų. Tiesioginių futbolo mačų transliacijų pirkėjas vėlgi buvo tas pats BSB (britų palydovinis

³⁷ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.10.

transliuotojas). 1996 m. besibaigiant buvusiai transliavimo sutarčiai, teisių transliuoti futbolo varžybas kainos vėl ženkliai šoktelėjo. Premier lyga sudarė naują ketverių metų trukmės sandorį su dviem transliuotojais (BBC ir BSB), kuriuo teises transliuoti futbolo varžybas pardavė už bendrą 743 mln. svarų sterlingų sumą. 670 mln. sumokėjo britų palydovinis transliuotojas BSB. Po šio susitarimo sekusi teisių transliuoti pardavimo sutartis įvardino rekordinę 1,1 milijardo svarų sterlingų sumą. Susitarimo ašis vėl buvo tas pats BSB.

Sporto komercializacija, pagrįsta palydovinės televizijos atsiradimu ir plačiai paplitusiu naudojimu, atnešė ženklų pokyčių tiek į bendrą transliavimo rinką (Europos mastu), tiek ir į patį sporto pasaulį. Akivaizdu, kad sporto struktūros išgyveno galingą finansinį postūmį, ir gana naivu būtų tikėtis, kad tokie procesai nepadarė poveikio pačiam sportui, koks jis yra iš prigimties. Sportinės veiklos aplinka Europoje XX a. 8 – jame dešimtmetyje (iki sporto komercializacijos) pasižymėjo tuo, kad sporto srityje dominavo nekomercinio pobūdžio televizijos transliuotojai, o vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų vykdomas valdymas egzistavo drauge. „Tiek veiklos organizavimo, tiek varžybų vykdymo požiūriais Europinio sporto pagrindas buvo vadinamoji „piramidės“ struktūra“³⁸. Žvelgiant per veiklos organizavimo prizmę, ši „piramidės“ struktūra pasireiškė tuo, kad sporto pasaulyje žemiausio organizacinio vieneto poziciją užėmė regioninės federacijos, aukštesnę – nacionalinės federacijos, o pačioje piramidės viršūnėje įtakingiausiomis ir didžiausias galias turinčiomis buvo laikomos Europinės federacijos. Varžybų vykdymo ir pačios varžybinės sistemos organizavimo atveju, „piramidės“ sistema veikė taip, kad priklausomai nuo sporto sezono metu parodytų rezultatų sporto klubai pakildavo į aukštesnę lygą, likdavo toje pačioje arba iškrisdavo į žemesnę lygą. Būtent sportinis principas arba, kitais žodžiais tariant, sportiniais rezultatais pagrįstas kriterijus buvo laikomas svarbiausiu ir vieninteliu į kurį atsižvelgiama. Toks kategoriškas sportinio principo laikymasis ir jo taikymas XX a. 8 – jame dešimtmetyje buvo visiška priešingybė netrukus įsigalėjusiam ekonominiam kriterijui, pagrįstam sporto komercializacija. Nors šiandieninė situacija leidžia teigti, kad sportinis ir ekonominis principai koegzistuoja drauge, visgi jų padėtis toli gražu nėra lygiavertė. Sportas, atsisakius sportinio principo taikymo, taptų nuobodus, vienpusis ir prarastų galimas sensacijas, darančias jį tokį patrauklų. Visgi visi svarbiausi sprendimai, priimami sporto pasaulyje, šiandien remiasi į ekonominį kriterijų, o sportinis principas lieka šalutiniu, tačiau neatskiriamu veiksnium. Antai puikiai žinoma Europos krepšinio lygų sąjunga (ULEB), organizuodama vyrų krepšinio Eurolygos varžybas, deklaruoja, kad Eurolygoje dalyvauja stipriausios Europos lygų ekipos. Tačiau ne vieną kartą nutiko taip, kad savo šalies čempionato nelaimėjęs klubas kitais metais neprarasdavo vietos

³⁸ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.9.

Eurolygoje, jei yra jos senbuvis ir glaudžiai bendradarbiauja su ULEB. Tuo tarpu naujasis čempionas neįgaudavo teisės dalyvauti stipriausiame Europos turnyre. ULEB visas tokias ir panašias situacijas aiškino gana paprastai ir logiškai, teigdama, kad Eurolygai reikalingi aukščiausio lygio klubai, turintys atitinkamai išvystytą klubo vadybą, stiprius rėmėjus, galias tradicijas, apčiuopiamą biudžetą, tinkamą aukščiausio lygio varžyboms sporto salę, gerą strateginę miesto padėtį ir pan. Esant tokioms interpretacijoms ir reikalavimams, nenuostabu, kad nauji šalių čempionai neturėdavo jokių galimybių dalyvauti prestižiškiausiame turnyre, kai tuo tarpu turtingi klubai, net ir nebūdami nacionalinių lygų čempionais, Eurolygoje buvo laukiami ištiestomis rankomis. Iš pateikto pavyzdžio akivaizdu, kad sportinis principas tapęs antrarūšiu, o senoji „piramidės“ struktūra nebėra įtakinga. Turtingiausi laikomi vertingesniais nei stipriausi ir apeliuojama, kad paprastai pirmasis sąlygoja antrąjį. Turtingi klubai gali supirkti geriausius ir garsiausius žaidėjus, demonstruojančius aukščiausios kokybės krepšinį. Kuo sporto kokybė aukštesnė, tuo labiau jis domina žiūrovus, darosi populiarnesnis. O populiarumas yra viena iš svarbiausių sąlygų, siekiant ką nors parduoti. Šiuo atveju – teises transliuoti varžybas. Galima surasti ir daugiau vienas nuo kito priklausančių elementų, kurie yra akivaizdūs ženklai, kad sportas jau nebėra tik sportas, bet ir verslas. Ir neaišku, kurio čia daugiau. Panašūs įvykiai nutinka praktiškai visose populiariose sporto šakose, tačiau negalima vienareikšmiškai atsakyti gerai tai ar blogai. Šio pavyzdžio esmė buvo sugretinti sportinį kriterijų, kuris buvo visa lemiantis iki sporto komercializacijos, ir ekonominį kriterijų, išivyravusį sporto komercializacijos proceso tėkmėje, siekiant parodyti, kad pats sportas didžiąja savo dalimi tapo ekonominio pobūdžio veikla.

Pateikti sporto komercializacijos, šio proceso pasekmių pavyzdžiai ir jų analizė atskleidžia sportinės veiklos evoliuciją, sąlygotą komercializacijos proceso. Per šiek tiek daugiau nei dešimtmetį sporto pasaulis išgyveno totalų finansinį kilimą, padovanotą sporto ir televizijos „santuokos“, kurios ašimi buvo sporto populiarumas ir televizijos technologinės naujovės. Dar visai neseniai, XX a. viduryje, sporto profesionalai pagal savo uždarbį per daug nesiskyrė nuo kitų profesijų žmonių. Pats sportas išreiškė ne galimybę būti turtingam ar žymiam, tačiau labiau kitas žmogaus vertybes – orumą, garbę, patriotizmą, valią, atkaklumą, kantrybę ir pan. Sulig sporto komercializacijos proceso įsibėgėjimu, nulemtu palydovinės televizijos atsiradimo, sportas ėmė įgauti naują veidą – verslumas tapo neatsiejama jo dalimi. Technologinės naujovės televizijos srityje leido sportą „parduoti“ milijoninei auditorijai: „Šiandien beveik visose valstybėse narėse apie 40% televizijos auditorijos rodo itin didelį susidomėjimą futbolu ir kitomis sporto šakomis“³⁹, „Televizijos futbolo transliacijos

³⁹ Speech by EC Post and Telecommunications and Co-ordination of the Information Society Division in DG IV director Herbert Ungerer at the conference on Commercialising sport. Understanding the TV rights debate, Barcelona, 02 October 2003.

Anglijoje užima net 17% televizijos transliavimo laiko apskritai⁴⁰. Ne paslaptis ir tai, kad sporto komercializacija buvo pagrindinė priežastis, leidusi sporto profesionalams uždirbti sumas, siekiančias dešimtis milijonų eurų. Nuo *Bosman* sprendimo, išnykus klubų pareigai mokėti perėjimo mokestį, kai žaidėjo kontraktas su senuoju klubu yra pasibaigęs, praktiškai visos komandos ėmė skirti vis didesnes lėšas „laisvųjų agentų“ prisiviliojimui. Turint omenyje, kad ir pačių klubų pajamos augo dėl vis brangstančių varžybų transliavimo teisių, gana logiškas atrodo ir geriausių futbolo žaidėjų atlyginimų šuolis: „1996 m. geriausiems futbolininkams buvo mokamas vidutiniškas 9,6 mln., svarų sterlingų atlyginimas, kai tuo tarpu 2001 m. šis vidurkis pasiekė 32,7 mln., svarų sterlingų sumą“⁴¹. Už žaidėjų perėjimus iš vieno klubo į kitą (tuo atveju, kai kontraktas nėra pasibaigęs) imta mokėti taip pat milijonines sumas. Sporto klubai, dalyvaujantys varžybose, savo uždarbius skaičiuoja net šimtais milijonų eurų. Akivaizdu, jog sportas didžiąja savo dalimi tapo verslu, kur skolinamasi, konkuruojama, investuojama, perkama ir parduodama, bankrutuojama nerečiau nei bet kurioje kitoje ekonominėje veikloje. Pasiekusi tokį evoliucijos laipsnį, sportinė veikla sudomino Europos Bendriją kaip ekonominio pobūdžio veikla, bet nedaugiau. Galiausiai, kaip ir buvo galima tikėtis, sportinei veiklai, kiek ji yra ekonominė veikla, ėmė galioti ir buvo pradėtos taikyti pagrindinės Bendrijos teisės nuostatos. Tokioms nuotaikoms esant, 1995 m. buvo išnagrinėta garsioji *Bosman* byla, žyminti pirmojo sportinės veiklos teisinio reguliavimo raidos etapo pabaigą.

3.2 Sportinės veiklos reguliavimas nuo 1995 m.

Sporto komercializacija Europoje buvo pagrindinė priežastis ir kartu didžiausias postūmis kelyje į tarptautinį sportinės veiklos teisinį reguliavimą (Europos Bendrijos mastu). „*Walrave* ir *Dona* bylos atskleidė potencialiai galimą sportinės veiklos priklausomumą nuo Bendrijos teisės“⁴², tačiau Komisija neįgyvendino ir neužbaigė teisinio reguliavimo tiek, kiek tai buvo būtina, siekiant sportinės veiklos kaip ekonominės veiklos pasaulyje susiklostančios realybės atitikimo EB Sutarčiai. Po *Bosman* bylos UEFA vis delsė ir nesiryžo įgyvendinti ETT sprendimo visame Europos sporto sektoriuje, motyvuodama, kad „<...> konstatuoti darbuotojų judėjimo laisvės pažeidimai šiuo atveju nėra EB

⁴⁰ Gaffney Sean P. Free for all: the law and economics of foreign player restrictions in European football // <http://www.bu.edu/lawlibrary/research/int/caruso/2002.htm>; prisijungimo laikas: 2006-11-06.

⁴¹ Roche M. Europe, The Cosmopolitan Condition and international sport: Cultural Europeanisation and EU regulation in the case of European football // Presented at Europe and Cosmopolitanism Conference. – London: London University, Royal Holloway College, 2004. P.26.

⁴² Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.12.

institucijų sankcijų objektas, o tik kaip individuali, asmeninė teisių gynimo priemonė, būdas⁴³. Taigi, nors J. M. Bosman'as pasiekė pergalę teisminiame procese ir jam turėjo būti atlyginti nuostoliai, kilę dėl neteisėtų sporto organizacijų taikomų taisyklių, visgi „ETT dėl jo specifinės kompetencijos negalėjo sporto organizacijoms, nesilaikančioms priimto sprendimo, paskirti jokių bausmių“⁴⁴. Tai buvo gana ženklus trūkumas ir EK privalėjo į tokią situaciją reaguoti: „Siekdama įgyvendinti teisinį sprendimo laikymosi prievartos mechanizmą, Europos Komisija informavo UEFA, kad, jos nuomone, žaidėjų perėjimų (transferų) sistema pažeidė ne tik laisvo asmenų judėjimo nuostatas, bet ir Bendrijos konkurencijos teisės normas“⁴⁵. Sulaukusi tokių naujienų iš EK ir supratusi galimus jos veiksmus, UEFA labai nenoriai, tačiau parengė naujas taisykles, atitinkančias *Bosman* bylos sprendimo dvasią ir Bendrijos konkurencijos teisės normų interpretaciją, pateiktą EK. Tokiu būdu buvo pasiektas naujo pobūdžio futbolo teisinis reguliavimas, atitinkantis Bendrijos vieningos rinkos nuostatas. Tačiau niekas negalėjo užtikrinti, kad kitose sporto šakose tokio pobūdžio pokyčių bus galima tikėtis ir sulaukti savaime. Todėl, nors paprastai savo kompetencijai priklausančių veiksmų Komisija imdavosi, tik esant pateiktam skundai, šiuo atveju Generalinis konkurencijos direktoratas, siekdamas užpildyti egzistuojančias spragas, savo iniciatyva ryžtingai ėmėsi atlikti eilę tyrimų, susijusių su sporto valdymu Europoje. Šių tyrimų metu atitikimas Bendrijos konkurencijos teisės nuostatoms buvo tikrinamas ir vertinamas tokiose sporto pasaulio srityse kaip transferų sistema; konkurencija tarp sporto federacijų; taisyklės, draudžiančios daugiaasmene sporto klubų nuosavybę; Formulės – 1 lenktynių valdymas; didžiausių sporto renginių bilietų pardavimas ir platinimas; sporto renginių televizijos transliacijų teisių pirkimą ir pardavimą ribojanti praktika; sporto renginių transliavimo (išskyrus televizijos) teisių pirkimą ir pardavimą ribojanti praktika ir kt. Toks platus mastas sporto sričių, kurioms Bendrija savarankiškai (tačiau nebūtinai neteisingai) priskyrė ekonominį pobūdį ir ėmė taikyti vieningos rinkos nuostatas, iššaukė didelę kritikos bangą. Pagrindinis Bendrijos kritikų argumentas buvo teiginys, kad toks sportinės veiklos traktavimas ir požiūris į ją nepakankamai dėmesio skiria socialinei ir kultūrinei sporto reikšmei bei svarbai.

3.2.1 Pirmoji priežastis

Po *Bosman* bylos, kurioje vieningos rinkos nuostatos buvo pritaikytos sportui (kaip ekonominei veiklai), visai neatsižvelgiant į sporto socialines ir kultūrinės savybes, vis labiau ėmė ryškėti sprendimo

⁴³ Gaffney Sean P. Free for all: the law and economics of foreign player restrictions in European football // <http://www.bu.edu/lawlibrary/research/int/caruso/2002.htm>; prisijungimo laikas: 2006-11-06.

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ Ten pat.

problemiškumas, jo oponentams teigiant, kad „Bosman‘o sprendimas nuvedė Europos integraciją per toli“⁴⁶. Bendrija imta kaltinti, paneigusi unikalią sporto kultūrinę – socialinę prigimtį, tokią svarbią tautų identitetui: „Pilietybės pagrindu egzistuojančių ribojimų panaikinimas potencialiai žalojo vietinę ir regioninę ekonomiką bei svariai prisidėjo prie nacionalinio ir regioninio identiteto praradimo“⁴⁷. Kadangi *Bosman* byla buvo išskirtinai susijusi su futbolu, įtaka šio žaidimo socialinei – kultūrinei prigimčiai ir jos vertybėms čia neatsitiktinai aptariama plačiau. Visgi vienos sporto šakos analizės nederėtų vertinti siaurai: iš esmės, šią sporto šaką palietusias problemas ir įtakojusius veiksnius paraleliai galima priskirti daugeliui populiariausių (globalia prasme) sporto šakų. *Bosman* sprendimo atveju, kaip jau buvo minėta, į futbolą ETT žvelgė tik per ekonominės veiklos prizmę: „Klaidingas suvokimas, traktuojant futbolą kaip gryną ekonominę veiklą, didžiąja dalimi pagrįstas nuomone, kad žaidėjai tėra vien prekybos veiksnys“⁴⁸. Tačiau tai nebūtinai teisingas požiūris, kadangi „žaidėjai tuo pačiu yra žmonės, turintys pilietybes ir savo kultūros šaknis“⁴⁹. Todėl taip kaip žmonės nėra vien tik prekybos santykių veiksnys ar objektas, „taip ir futbolas nėra vien tik žaidimas“⁵⁰. Jo prigimtis vertintina kaip žymiai dvasingesnio ir kultūrine prasme gilesnio pobūdžio reiškinys: „Futbolas yra nacionalinė praeitis, turinti gilią šaknį kiekvienos valstybės narės nacionalinio identiteto kontekste ir santykiuose tarp kaimyninių valstybių“⁵¹ (verta pažymėti, kad pastarasis teiginys netinka visoms Bendrijos narėms, kadangi futbolo populiarumas ir reikšmė ne visose iš jų vienodi. Tai labiau liečia tas valstybes nares, kuriose futbolas yra pirmaujanti arba viena iš populiariausių sporto šakų).

Futbolas, kaip jis suprantamas šiandien, atsirado Anglijoje XIX a., ir greitai paplito daugelyje senojo žemyno teritorijų. Anglijoje, kaip ir Škotijoje bei Airijoje, visos bažnyčios ir fabrikai būrė savo komandas ir futbolo klubus, kurių kiekvienas buvo neatskiriamas nuo tam tikros vietovės ar regiono identiteto ar tapatumo. Anglija, kaip futbolo tėvynė, visuomet siejo savo futbolo klubus su nacionaliniu pasididžiavimu. Šiandien vien tik pastarojoje valstybėje yra užregistruota per 46 000 futbolo klubų, besivaržančių tarpusavyje įvairaus rango varžybose. Turint omenyje milžinišką šios sporto šakos populiarumą visame senajame žemyne, nesunku padaryti išvadą, kad „Futbolas ekonomiškai ir socialiai yra itin svarbi sporto šaka visoje Europoje“⁵². Kalbant apie kultūrinius futbolo požymius, išskirtinas ir Prancūzijos pavyzdys, kurioje išpopuliarėjęs futbolas buvo „viena iš keleto sporto šakų, išreiškusių

⁴⁶ Rachel B. Arndt. European Union law and football nationality restrictions: the economics and politics of the Bosman decision // Emory international law review. 1998, Nr.2. P.1091-1130.

⁴⁷ Ten pat.

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Ten pat.

⁵⁰ Ten pat.

⁵¹ Ten pat.

⁵² Gaffney Sean P. Free for all: the law and economics of foreign player restrictions in European football // <http://www.bu.edu/lawlibrary/research/int/caruso/2002.htm>; prisijungimo laikas: 2006-11-06.

nacionalinį atgimimą⁵³, turint omenyje Prancūzijos karą su Vokietija. Kaip pažymima literatūroje, futbolas ilgą laiką buvo stipriausiu tautiškumo sąjungininku ir tvirčiausia atrama. Tokie žaidimo bruožai ir įneštas indėlis į atskirų valstybių ir tautų istoriją daro futbolą išskirtine sporto šaka kultūrine prasme. Futbolo amžininkai, kalbėdami apie kultūrinį futbolo fenomeną, pabrėžia, kad futbolo sirgaliai visuomet tapatino save su tam tikru klubu, atstovaujančiu jų gimtajam miestui ar vietai, ir reiškiančiu daug daugiau nei tik sporto komandą. Sirgalių santykis su konkrečiu klubu visuomet buvo labai asmeniškasis, o į mylimos komandos žaidimą ir kitus su ja susijusius įvykius buvo reaguojama itin jautriai. Kad ir kaip keistai skambėtų šis teiginys, tačiau tuomet dažniausiai susiklostydavo realybė, kad futbolo komanda tam tikra prasme išreiškėdavo ir pačius žmones.

Dėl pilietybės pagrindų futbole egzistavusių apribojimų, savaime suprantama, tam tikro regiono futbolo klubui atstovaudavo daugiausia to paties regiono, vietovės žaidėjai arba jų dauguma. Todėl komandos žaidėjai buvo laikomi savais, artimais ir pažįstamais juos supančiai aplinkai. Ir jų žaidimas aikštėje dažnai remdavosi į nuoširdžius ir paprastus sirgalius, jų palaikymą, siekiant visiems kartu, kažkuria prasme, bendro tikslo, kuris kaip toks niekada formaliai ir neegzistavo, tačiau svarbiausias buvo jausmas, jungiantis žmones. Nors tai galbūt daugiau psichologijos tyrimo objektas, tačiau, daugeliui vis vien turėtų būti suprantama situacija, kai vietovės, kuriai sporto klubas atstovaudavo, bendri žmonių tikslai ar mintys, bendras krašto būvis tapdavo ir pačių žaidėjų motyvacija. Šį teiginį iliustruojantis pavyzdys trumpai aptariamas žemiau, tačiau jis kaip ir jo pobūdis negali būti vertinami kaip vieninteliai, kadangi gyvenimas yra itin dinamiškas ir jo tėkmėje galėjo susiklostyti įvairiausios situacijos, priežastys, lėmusios vis kitokio pobūdžio motyvaciją.

Aukščiau minėtą nelabai aiškų teiginį kai vietovės, kuriai sporto klubas atstovaudavo, bendri žmonių tikslai ar mintys tapdavo ir pačių žaidėjų motyvacija, geriausiai iliustruoja pavyzdys, kuomet vyksta neformalios „varžybos“ tarp atskirų regionų. Toks varžymasis gali būti nulemtas daugelio veiksnių, iš kurių įtakingiausi turbūt istoriniai. Nebyli regionų konkurencija visuomet persiduoda ir žaidėjams, kurie aikštėje kovoja ne tik dėl teigiamo rezultato, bet ir dėl klubo atstovaujamo regiono žmonių, sirgalių, kadangi jų pergalė ar pralaimėjimas bus įvertinti kaip bendri visiems to krašto žmonėms. Pergalės atveju, vietovė, kuriai futbolo klubas atstovauja, jos žmonių sąmonėje bus laikoma pranašesne, stipresne ir, žinoma, kels žmonių pasididžiavimo jausmą. Pralaimėjimo atveju – priešingai. Dabartiniame pasaulyje tokių „kovų“ dar galima surasti: pvz., „FC Barcelona“ v. „FC Real Madrid“ (Katalonija prieš likusią Ispaniją), tačiau jų reikšmė dėl žaidėjų daugiatautiškumo nėra iš tolo neprilygsta aptartai situacijai, kai tiek sirgaliai, tiek žaidėjai ir klubo savininkai, net ir valdžios žmonės turėjo tas

⁵³ Rachel B. Arnedt. European Union law and football nationality restrictions: the economics and politics of the Bosman decision // Emory international law review. 1998, Nr.2. P.1091-1130.

pačias kultūrines šaknis ir tapatino save su konkrečia vietove. Dabartiniame futbolo pasaulyje tos pačios „FC Barcelona“ žaidėjams spauda ir klubo žmonės primena pagarbiai ir „jautriai“ atsiliepti apie ypatingąsias varžybas (pvz., su „FC Real Madrid“), nors žaidėjams asmeniškai dėl visai kitokių jų kultūrinių šaknų, nacionalinio ar regioninio identiteto tai nereiškia nieko daugiau kaip eilinių varžybų: vienok žaidėjai užsieniečiai netapatina savęs nei su pvz., Katalonija, nei su to krašto ir jo žmonių istorija, todėl abejingumas yra logiškas ir natūralus.

Realybė, kai tam tikro regiono futbolo klubui atstovaudavo tik iš tos pačios vietovės kilę sportininkai arba jų dauguma, akivaizdu, lėmė ypatingus futbolo ir visuomenės ryšius. Ta pati žaidėjų ir sirgalių, kitų klubo žmonių, taip pat ir vietinės valdžios asmenų kilmė, tos pačios tradicijos, mentalitetas, susiformavęs mąstymo būdas ir panašūs visuomeniniai įpročiai sujungdavo žmones neregimais ryšiais, o tai, be abejonės, suformuodavo atitinkamą bendrą dvasią, bendrą kultūrą ir net bendras tradicijas. Tokioje bendrumo terpėje praktiškai nelikdavo vietos abejingumui. Štai todėl vietinė futbolo komanda neretai tapdavo žmonių gyvenimo dalimi, kasdieniu jų reikalu. Krašto, turinčio jam atstovaujantį futbolo klubą, žmonės jausdavosi ypatingesni vien dėl futbolo klubo, turinčio tradicijas, egzistavimo fakto, jau nekalbant apie tai, jei komanda rungtyniaudavo sėkmingai. Kaip jau buvo minėta, klubo žaidėjai buvo laikomi savais, klubo savininkai ir steigėjai laikyti ne tiek verslininkais kiek tos pačios visuomenės nariais, besidžiaugiančiais komandos pergalėmis ar liūdinčiais dėl pralaimėjimų kartu su paprastais žmonėmis. Verta pažymėti, kad futbolo klubas, atstovaujantis konkrečiai vietovei, lemia įtaką ir to krašto reputacijai: „kai kuriuose miestuose, miesteliuose vietinė futbolo komanda yra didžiausias žmones sutraukiantis ir vienijantis veiksnys, aiškiai prisidedantis prie vietovės žinomumo, jos garbės, reputacijos“⁵⁴. Visa tai, Bosman'o sprendimo oponentų teigimu, pamynė ETT, įvertinęs futbolą kaip grynai ekonominę veiklą ir neatsakingai kategoriškai panaikinęs pilietybės pagrindus egzistavusius apribojimus. Po tokių įvykių, pusiausvyrai Europos sporto pasaulyje ėmus greitai keistis, paprastų žmonių akimis Europos Bendrija buvo įvardijama pagrindine kaltininke, „<...> atimančia iš žmonių jų žaidimą“⁵⁵. Pokyčiai, sąlygoti minėto sprendimo, sudarė terpę susiklostyti naujai realybei, kai net ir regioniniams futbolo klubams atstovauja iš įvairiausių vietų surinkti žaidėjai, pasižymintys skirtingomis pilietybėmis, kultūra, vertybėmis, skirtinga mąstysena, nacionaliniu ir regioniniu identitetu ir t.t. Paprastiems sirgaliams, vaikams, namų šeimininkėms nebeliko vietinių didvyrių, pavyzdžių, nebeliko ir senojo gerojo futbolo padovanojamo jausmo, kai žmogui iš tikrųjų rūpi jo miesto komanda, kai jis nuoširdžiai už ją serga, ką nejučiom tapatinasi su jos pasiekimais, jos

⁵⁴ Rachel B. Arnedt. European Union law and football nationality restrictions: the economics and politics of the Bosman decision // Emory international law review. 1998, Nr.2. P.1091-1130.

⁵⁵ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.14.

charakteriu ir t.t. Kitais žodžiais tariant, net ir mažesnių vietovių komandos tampa svetimos jas supančiai aplinkai ir žmonėms, nuo jų tolsta, pradedamos suvokti kaip šalimais egzistuojantis reiškinys ir tiek. Dėl šių priežasčių gana suprantamas ir pagrįstas atrodo Vokietijos vyriausybės *Bosman* byloje teiginys, kad „<.> sportas yra kultūros pasireiškimas, liudijimas, todėl turėtų būti apsaugotas pagal Sutarties 151 str.,“⁵⁶ (reikalavimas Bendrijai gerbti valstybių narių kultūros klestėjimą, kultūrinius skirtumus, jų įvairovę).

Po *Bosman* bylos pasipylę kaltinimai Bendrijos atžvilgiu dėl pamintos sporto kultūrinės svarbos, traktuojant sportinę veiklą kaip grynai ekonominę veiklą, ir pateikti argumentai, aptarti aukščiau, atskleidžiantys socialinę – kultūrinę sporto prasmę ir funkciją, buvo viena iš priežasčių, lėmusių naujo sportinės veiklos teisinio reguliavimo etapo, kuriame vis labiau imta kreipti dėmesį į socialines ir kultūrinės sportinės veiklos savybes, pradžią. Antroji priežastis buvo atsiradęs pačios Bendrijos suinteresuotumas panaudoti sportinę veiklą kaip socialinį įrankį, siekiant gilesnės integracijos. Toks Bendrijos pasirinkimas buvo pagrįstas vien tik jos pačios istorine patirtimi.

3.2.2 Antroji priežastis

Nuo EB sukūrimo iki šių dienų Bendrijai teko nekartą susidurti su įvairiomis integracijos krizėmis. Pagrindine jų priežastimi dažniausiai būdavo nepakankamas vieningos Europos idėjos populiarumas ir jo sąlygotas žmonių apatiškumas tam tikrų projektų atžvilgiu: „Jaučiamas Europos piliečių atitolimas nuo Sąjungos ir egzistuojantis jų abejingumas ėmė reikalauti politinio dėmesio“⁵⁷. EB suprato, kad įvairiausi projektai, susiję su Europos integracija ir nebūtinai, neturės tvirto palaikymo Bendrijos piliečių tarpe tol, kol žmonės nejaus vidinio artumo su pačia Bendrija, kaip kad pvz., su savo valstybe. Kitaip sakant, Bendrijos politikos kūrėjai suvokė, jog būtina pabandyti įgyvendinti kultūrinio identiteto uždavinį, kurio pasekmė būtų valstybių narių piliečių natūralus savęs identifikavimas kaip Europos piliečių, neatskiriamos Europos dalies. Buvo tikėtasi išgauti tokį pat natūralų žmonių savęs siejimą su Europa ir, savaime suprantama, Bendrijos institucijomis, kaip tai egzistuoja nacionaliniame valstybių lygmenyje. Visa ši „žmonių Europos“ idėja turėjo pasitarnauti Bendrijos populiarumo ženkliam išaugimui, žmonių pasitikėjimo ir tikėjimo Europos Bendrija susiformavimui. Pagrindinis tikslas buvo sukurti tokią aplinką ir padaryti atitinkamą įtaigą, kad žmonės Europą ir Bendriją imtų laikyti savo namais. Be daugelio kitų sričių Europos integracijos šalininkai pasirinko „naudoti sportą

⁵⁶ Byla C-415/93, *Union Royale Belge Societes de Football Association and others v. Bosman* [1995] ECR I – 4291.

⁵⁷ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.14.

Europiniam identitetui kurti⁵⁸. Apibūdintam tikslui siekti Bendrija numatė atitinkamas priemones: „visos Bendrijos mastu organizuoti dviračių ar bėgimo per valstybes nares lenktynes; sukurti Europos Bendrijos komandas, kurios patraukliose sporto šakose galėtų varžytis su reprezentacinėmis komandomis tų geografinių regionų, kuriuos su Bendrija sieja išskirtiniai santykiai; pasiekti, kad sporto komandos tiek regioninio, tiek pasaulinio lygio varžybose greta savo emblemų, pagrįstų nacionalinės vėliavos spalvomis, dėvėtų ir Bendrijos emblemas“⁵⁹ ir pan. Bendrąja prasme sportas optimistiškai buvo imtas suvokti, kaip „turintis daug potencialo tapti svarbiu ir populiariu įrankiu, kuriant pozityvų Europos kultūrinį identitetą, ir galintis duoti tiek naudos, kiek davė nacionalinių identitetų kūrimosi procesui XIX a.“⁶⁰. Visgi, nepaisant didelių lūkesčių ir bandymų įgyvendinti aukščiau minėtas idėjas, „Europos žmonių susidomėjimas sportu, ištikimybė ir jų kultūrinis identitetas liko nepajudinamai susitelkęs ir susijęs su vietiniais klubais ir nacionalinėmis šalių komandomis“⁶¹. Išskyrus golfo Raider taurės (Ryder Cup) varžybas, kuriose reprezentacinė Europos komanda kas dveji metai varžosi su Amerikos nacionaline rinktine, kitose sporto šakose jokių panašių renginių, kurie būtų virtę tradicija, įdiegti nepavyko. Siekdama panaudoti sportą EB populiarinimui ir Europinio identiteto kūrimui, „Europos Sąjunga bandė primesti savo vėliavą ir himną kultūriniam didžiųjų sporto renginių kaip Barselonos ir Atėnų olimpinės žaidynės, vykstančių ES teritorijoje, kontekstui, tačiau nacionalinės komandos ir nacionaliniai identitetai išliko pačiais svarbiausiais ir aukščiausios reikšmės Europos žmonėms“⁶². Nepavykę bandymai sustiprinti Bendrijos įvaizdį ir nepakankama „žmonių Europos“ projekto įtaka nulėmė plataus masto valstybių narių piliečių pasipriešinimą Maastrichto Sutarties: danai referendumu Sutartį atmetė, Prancūzijoje net 49% balsavusiųjų balsavo prieš, sunkumų kilo ir britams. Ši ir kitos skaudžios pamokos vertė EB susimąstyti. Pastaroji toliau ieškodama kelių į „žmonių širdis“, siekdama gilesnės Europos integracijos, ieškojo naujų būdų panaudoti sportą kaip socialinį įrankį. EB priėjo prie išvados, kad sportas yra viena iš tų sričių, kuri socialiniame kontekste gali duoti didelės naudos tiek atskiriems politikams, tiek politinei sistemai bendrai.

Sportas, jei jo teikiamos galimybės tinkamai panaudojamos, bet kurį politiką gali padaryti labiau žmogišką, visuomenės narių galvose ištrindamas oficialų politiko įvaizdį ir pateikdamas jo kaip eilinio žmogaus, artimo savo bendruomenei, suvokimą. Tokiu būdu politikas „atgimsta“ rinkėjų galvose kaip to paties socialinio lygio atstovas, tampa „žmogiškesnis“. Toks „atgimimas“ pasitarnauja,

⁵⁸ Rachel B. Arndt. European Union law and football nationality restrictions: the economics and politics of the Bosman decision // Emory international law review. 1998, Nr.2. P.1091-1130.

⁵⁹ Roche M. Europe, The Cosmopolitan Condition and international sport: Cultural Europeanisation and EU regulation in the case of European football // Presented at Europe and Cosmopolitanism Conference. – London: London University, Royal Holloway College, 2004. P.8.

⁶⁰ Ten pat.

⁶¹ Ten pat.

⁶² Ten pat.

atkuriant politiko ryšius su rinkėjais, igaunant jų tarpe daugiau populiarumo. Tokioje situacijoje sportas pasitarnauja neblogiau nei šeimos kaip socialinio vieneto panaudojimas, siekiant iš anksto numatytų politiniam gyvenimui reikšmingų tikslų. Viso ko esmė yra įvaizdis. Pavyzdžiui, savo šeima besirūpinantis ir ją mylintis vaizduojamas politikas, rinkėjų suvokiamas kaip keliantis pasitikėjimą: juk toks žmogus nepriimtų sprendimų, kurie ateityje neigiamai paveiktų, tarkim, ir jo paties vaikų gyvenimą. Kaip šito pasekmė politiko siūlomos politinės išeitys ar politiniai sprendimai rinkėjų sąmonėje suranda didesnę paramą. EB taip pat įvertino, kad valstybių atstovų dalyvavimas didžiuosiuose sporto renginiuose, (kaip olimpinės žaidynės) priklausomai nuo to, kiek sėkmingas jis yra, žmonių sąmonėje lemia atitinkamą savo valstybės ir jos politinės valdžios įvertinimą. Kitaip sakant, nesėkmingas atletų pasirodymas eilinių piliečių galvose valstybę verčia suvokti kaip silpną, o jos valdžią – kaip niekam tikusią. Žinoma, egzistuoja ir atvirkštinis variantas, kai geri sportininkų rezultatai lemia tai, kad tautiečiai nepagrįstai gerai vertina pačią valstybę, jos vedamą politiką ir kontekstą, kuriame toji valstybė tarpsta. Vertindama surinktą patirtį ir modeliudama ateities viziją, EB suprato, kad „politinėms sistemoms palaikyti nepakanka tik „ekonominių klijų“, jos turi būti socialiai pagrįstos“⁶³ ir kad iš sporto socialinės prigimties, jo atliekamo socialinio vaidmens galima turėti realios naudos.

Aukščiau aptartos dvi priežastys, jų visuma, kaip jau buvo minėta, lėmė sportinės veiklos teisinio reguliavimo pobūdžio pasikeitimus. Iki 1995 m., kuomet buvo išnagrinėta *Bosman* byla, ir kurią laiką po to Bendrijos taikytas grynai ekonominio pobūdžio požiūris į sportinę veiklą prasilenkė su „žmonių Europos“ projektu ir juo siekiamais tikslais. Maža to, toks požiūris tik dar padidino atotrūkį tarp Bendrijos ir jos žmonių, sustiprino neigiamą EB įvaizdį. ETT išnagrinėjus *Bosman* bylą, Bendrija buvo įvardijama kaip pagrindinė kaltininkė, leidusi turtingiems futbolininkams tapti dar turtingesniais, pamindama tikrąsias futbolo kaip sporto vertybes: „Europos Sąjunga buvo imta laikyti terpe, leidžiančia išnaudoti visą komercinį sporto potencialą tikrųjų žaidimo vertybių kaina“⁶⁴. Susiklosčius tokiai situacijai, Bendrija ne jungė save su Europos gyventojais, bet priešingai: „EB buvo vertinama kaip atimanti iš žmonių jų žaidimą“⁶⁵. Toks neigiamas įvaizdis, žinoma, negalėjo padėti Bendrijai, siekiant gilesnės integracijos. Ieškant išeities iš susiklosčiusios situacijos, Bendrijoje iškilo idėjos, kurių tikslas buvo suteikti aukštesnį prioritetą sporto socialiniam – kultūriniam bei integraciniam veiksniams, ir garantuoti sportui kaip jautriai socialinei sferai aukštesnio lygio apsaugą Bendrijos teisės

⁶³ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.14.

⁶⁴ Ten pat.

⁶⁵ Ten pat.

apimtyje. Europos Parlamentas pasirodė kaip esminė (iniciatyvos aspektu) institucija, kur minėtos idėjos buvo imtos plačiai aptarinėti. Galiausiai keletas šios institucijos priimtų rezoliucijų „rodė akivaizdų norą ir tikslą suderinti sportinės veiklos kaip ekonominės veiklos vykdomą teisinį reguliavimą ir sporto socialinių – kultūrinių bei integracinių savybių palaikymą, jų apsaugos skatinimą“⁶⁶. Galiausiai Europos Parlamentas pasiekė, kad į 1997 m., parengtą direktyvą „dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų nuostatų, susijusių su televizijos programų transliavimu, derinimo“ būtų įtraukta norma, užtikrinanti visuomenei teisę nemokamai stebėti didžiųjų sporto renginių televizijos transliacijas. Tai buvo rimtas ir teisingas žingsnis, formuojant teigiamą Bendrijos, besirūpinančios „savo“ žmonėmis, įvaizdį. Maža to, tai buvo graži ir prasminga pradžia, siekiant tokio sportinės veiklos teisinio reguliavimo, kurį vykdant būtų išlaikyta pagarba socialinei – kultūrinei sporto prigimčiai ir prideramai užtikrintas tokių jos savybių egzistavimas. EB institucijų iniciatyvos sportinės veiklos kontekste greitai sulaukė atgarsio ir pritariamųjų „šūksnių“ iš valstybių narių. Tais pačiais 1997 m., pasirašius Amsterdamo Sutartį, be daugelio kitų pastarąją papildančių dokumentų buvo pasirašyta ir Deklaracija Nr. 29., skirta sportui: „Konferencija pabrėžia socialinę sporto svarbą, o labiausiai – sporto įnašą ir poveikį, formuojant žmonių identitetą ir juos suartinant. Visos ES institucijos yra kviečiamos išklaudyti sporto asociacijų, kai svarstomi svarbūs klausimai, susiję su sportine veikla. Ypatingas dėmesys turėtų būti kreipiamas į specifines mėgėjiško sporto savybes“⁶⁷. Oficialus sporto sociokultūrinio elemento pripažinimas netiesiogiai kritikavo *Bosman* sprendimą ir tapo pagrindu tolesnei valstybių narių ir EB institucijų veiklai, jų tarpusavio bendradarbiavimui, siekiant įtvirtinti ir apsaugoti kultūrinę sporto prigimtį. Pasiryžimas eiti šia kryptimi buvo akivaizdžiai pastebimas, kai Europos Taryboje pirmininkaujančios šalys į posėdžių darbotvarkes įtraukdavo klausimus, susijusius su tikslu pasiekti tokį sportinės veiklos teisinio reguliavimo pobūdį, kuris iš esmės užtikrintų sporto socialinių savybių tinkamą apsaugą ir sudarytų sportui sąlygas įgyvendinti socialinę savo funkciją. 1998 m., Europos Taryba susitikime Vienoje, atsižvelgdama į Amsterdamo deklaraciją (dėl sporto), paprašė Komisijos parengti pranešimą kitais metais Helsinkyje susirinksiančiai Europos Tarybai. Pranešimas turėjo įtvirtinti pagrindines gaires dėl būsimo valstybių narių, EB institucijų ir sporto organizacijų bendradarbiavimo, siekiant užtikrinti socialinės sporto funkcijos efektyvumą ir kultūrinės jo prigimties suderinimą su sporto kaip ekonominės veiklos traktavimu vieningos rinkos apimtyje. 1999 m., Helsinkio Europos Taryboje minėtas pranešimas buvo perskaitytas. Jame išdėstytos nuostatos žymėjo esminį posūkį sportinės

⁶⁶ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.15.

⁶⁷ <http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/selected/livre491.html>; prisijungimo lakas: 2006-12-08

veiklos teisinio reguliavimo kelyje. Pirmą kartą buvo ne tik oficialiai pripažinta socialinė ir kultūrinė sporto svarba, tačiau ir susitarta dėl preliminaraus bendrų veiksmų plano, pagrindinių žingsnių, svarbiausių bendradarbiavimo prioritetų vykdyti tokį sportinės veiklos teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų socialinės ir kultūrinės sporto prigimties tinkamą apsaugą, galimybes jai pasireikšti ir ne tik netrukdytų, bet ir padėtų įgyvendinti iš jos išplaukiančias funkcijas.

Pranešime buvo teigiama, kad „Sporto evoliucija (ekonominė prasme) Europoje rizikingai balansuoja ant sporto švietimo ir socialinės funkcijų paneigimo ar susilpninimo ribos“⁶⁸, todėl „Bendrija, valstybės narės ir sporto judėjimai savo veiksmais turi užtikrinti minėtų funkcijų efektyvią egzistenciją“⁶⁹. Šiems tikslams siekti buvo pasirinktos ir įvardintos įvairios priemonės: „Bendrijos programų pagalba gerinti mokyklų fizinio švietimo padėtį“⁷⁰, „Skatinti darbo rinkų integraciją (sportininkų atžvilgiu), profesinį mokymą“⁷¹. Maža to, Taryba pasisakė, kad „Sportas yra idealus pagrindas socialinei demokratijai kurti, todėl juo turėtų būti tinkamai pasinaudojama kovojant su diskriminacija, rasizmu ir ksenofobija“⁷². Kova su dopingu arba, kitaip sakant, sukčiavimu sporte taip pat buvo įvardijama kaip visuomenei aktuali ir didelę įtaką daranti problema, todėl neatidėliotinas jos sprendimas išskirtas kaip vienas iš prioritetų. Nors pranešime pripažįstama, kad sportas neišvengiamai evoliucionuoja kaip ekonominė veikla, tačiau taip pat numatoma, kad „sportas <...> privalo neprarasti savo identiteto, palaikančio jo vykdomas funkcijas socialinėje, kultūros, švietimo ir sveikatos srityse“⁷³. Kitaip sakant, bendromis valstybių narių, jų institucijų, EB institucijų ir sporto organizacijų jėgomis, sportas turi būti apsaugotas nuo tokios vienpusės evoliucijos, kurios finale jis prarastų dalį unikalios savo prigimties savybių.

Komisijos parengtas Helsinkio pranešimas, kaip ir buvo tikimasi jo belaukiant, išreiškė naujo EB požiūrio susiformavimą. Pastarasis buvo pagrįstas siekiu „išsaugoti tradicines sporto vertybes, tuo pačiu metu įsisavinant ekonominės ir teisinės aplinkos pokyčius“⁷⁴. Toks Bendrijos teiginys tartum leido ateityje tikėtis „švelnesnio“ pobūdžio sportinės veiklos teisinio reguliavimo, tačiau ne kaip kažkokios Bendrijos taikomos nuolaidos, o kaip protingo noro subalansuotai reguliuoti sportinės

⁶⁸ European Commission, *Report from the Commission to the European Council with a view to safeguarding current sports structures and maintaining the social function of sport within the Community framework, The Helsinki report on sport*, Brussels, 10 December 1999, Com (1999) 644. P.3.

⁶⁹ Ten pat, P.4.

⁷⁰ Ten pat, P.5.

⁷¹ European Commission, *Report from the Commission to the European Council with a view to safeguarding current sports structures and maintaining the social function of sport within the Community framework, The Helsinki report on sport*, Brussels, 10 December 1999, Com (1999) 644. P.5.

⁷² Ten pat.

⁷³ Ten pat, P.6.

⁷⁴ Ten pat, P.7.

veiklos realybę, kaip to reikalauja visuminė sporto prigimtis (tiek ekonominis jos pobūdis, tiek socialinis – kultūrinis pobūdis). Nors Bendrija ir toliau tvirtino kelsianti reikalavimus sportinei veiklai, kiek pastaroji yra ekonominio pobūdžio veikla, dėl jos atitikimo vieningos rinkos nuostatomis, įtvirtintoms Sutartyje, tačiau nauja ir ypač svarbu sporto pasaulio visuomenei buvo pagaliau išaušęs sporto socialinės ir kultūrinės prigimties oficialus pripažinimas. Todėl pagrindiniu Helsinkio pranešimo laimėjimu galima laikyti ne tam tikrų bendrų veiksmų plano ar strategijos gimimą, siekiant užtikrinti efektyvų sporto vaidmenį socialinėje plotmėje, o labiau atsiradimą galimybės oficialiame Bendrijos lygmenyje nuo šiol diskutuoti dėl socialinės ir kultūrinės sporto prigimties svarbos, žinant, kad realiai galima sulaukti Bendrijos paramos ir spręsti šioje srityje kylančias problemas. Kitais žodžiais tariant, būsimos diskusijos aukščiausiuose Bendrijos valdžios sluoksniuose nuo šiol įgijo galimybę materializuotis į realiai įgyvendinamas bendrų veiksmų programas ar politiką, kurias Helsinkio pranešimu Bendrija, iš esmės, paskelbė remianti. Kaip jau buvo minėta, pranešimas įtvirtino kardinalų Bendrijos požiūrio į sportinę veiklą pasikeitimą, tuo pačiu sąlyginai pripažįstant ankstesnes EB klaidas sportinės veiklos teisinio reguliavimo srityje.

3.2.3 Christelle Deliege v. Asbl Ligue Francophone de Judo and Others (2000)

Šioje byloje Belgijos dziudo imtynininkė pareiškė ieškinį nacionaliniame Belgijos teisme vadovaujančiai Belgijos dziudo organizacijai, teigdama, jog neteisėti pastarosios veiksmai, neleidžiant imtynininkei dalyvauti 1992 m. Barselonos ir 1996 m., Atlantos olimpinėse žaidynėse, kliudė sportininkės karjerai ir ją apsunkino. Kad galėtų dalyvauti tokio pobūdžio ir masto sporto renginiuose, potencialūs jų kandidatai privalėjo gauti patvirtinimą iš už tam tikrą sporto šaką atsakingos nacionalinės federacijos. Nors ir buvo vertinama kaip labai gera dziudo imtynininkė, panelė Deliege nepateko į olimpinę Belgijos komandą, kadangi nesugebėjo įvykdyti olimpinio normatyvo. Faktas, kad ji nebuvo pasirinkta atstovauti savo šaliai olimpinėse varžybose, be abejo, tam tikra prasme pristabdė ir prislopino jos sportinę karjerą.

Vien dalyvavimas olimpiadoje daugelyje sporto šakų yra svarbus sportininko biografinis faktas, stipriai pasitarnaujantis atleto „kainos“ kilimui, tad suteikiantis daugiau galimybių ateityje pasirašyti ekonomiškai pelningesnę kontraktą. Be to, dalyvavimas olimpiadoje gerokai prisideda prie sportininko vardo garsinimo, todėl vertintinas kaip geriausia savireklama. Žinoma, nepatekdama į olimpinę Belgijos komandą, panelė Deliege neteko ir minėtų olimpiados teikiamų privalumų, nekalbant apie moralinį pasitenkinimą apskritai būti olimpiados dalyve, savo mėgstamoje sporto šakoje varžytis su geriausiais planetos atletais ir pan.

Pareiškėja ieškinyje teigė, kad nors dziudo imtynės yra mėgėjiškas užsiėmimas, ji vis dėlto vykdo ekonominę veiklą, todėl jai turėjo būti garantuojamos ekonominės teisės, ginamos Sutarties 49 str., (laisvė teikti paslaugas), 81 ir 82 str., (konkurencijos nuostatos). Nacionalinis Belgijos teismas kreipėsi į ETT preliminarą nutarimą, užduodamas klausimą: „Ar suderinamas su Bendrijos Sutarties 49, 81 ir 82 straipsniais profesionaliems ir pusiau profesionaliems atletams ar sportininkams, siekiantiems karjeros profesionalioje ar pusiau profesionalioje veikloje, nustatytas reikalavimas gauti patvirtinimą iš jų sporto šakai vadovaujančios federacijos, suteikiantį teisę dalyvauti aukšto lygio tarptautinėse varžybose, nesusijusiose su nacionalinių komandų varžymusi viena prieš kitą?“⁷⁵. ETT, kaip ir *Bosman* bylos atveju, neanalizavo klausimo dalies, susijusios su konkurencijos nuostatų taikymu. Vertindamas bylą laisvės teikti paslaugas kontekste, ETT patvirtino, kad sportininkų (net ir mėgėjų) vykdoma veikla patenka į Sutarties 49 str., apimtį. Ir nors aptaręs bylos faktus, ETT nepareiškė savo nuomonės, ar *Deliege* veikla buvo ekonominio pobūdžio iš prigimties, palikdamas tai nustatyti nacionaliniam teismui, tačiau nepaliko pastarojo tuščiomis rankomis trumpai aptardamas keletą bylos aplinkybių. ETT išsakė nuomonę, kad sporto renginių (varžybų, konkursų) organizavimas savaime suteikia galimybių išnaudoti ir komercines tokių renginių savybes kaip pvz., transliavimo teisių pardavimas, rėmimo teisės ir kt. Be to, ETT pabrėžė, jog ieškovei buvo išmokėta stipendija treniruotis ir dalyvauti varžybose. Šie faktai buvo pateikti nacionaliniam Belgijos teismui kaip siūloma mąstymo kryptis, gairės.

Aptariama byla buvo pirmoji, kurioje ETT aiškiai pripažino „didelę sporto socialinę svarbą“⁷⁶, remdamasis Amsterdamo Sutarties Deklaracija Nr. 29., dėl socialinės sporto reikšmės. Šiame kontekste ETT atrankos į komandą taisyklės (pvz., federacijos patvirtinimo reikalavimą) įvertino kaip neatskiriamas nuo sporto organizacijų prigimties ir iš jos išplaukiančių funkcijų. Dėl šios priežasties tokios taisyklės nevertinamos kaip laisvės teikti paslaugas apribojimas. Be to, leidimas bet kam dalyvauti tokio rango varžybose kaip olimpiada yra nelogiškas ir nepagrįstas. Visgi, ETT pabrėžė, kad aukščiau minėtos sporto organizacijų taikomos atrankos į komandą taisyklės privalo būti pagrįstos ir objektyvios (federacijos patvirtinimas, suteikiamas įvykdžius olimpinį normatyvą, buvo įvertintas kaip toks). Išanalizavęs gautą medžiagą, ETT Belgijos nacionaliniam teismui pateikė atsakymą į pastarojo užduotą klausimą: „Taisyklė gauti patvirtinimą iš savo federacijos, taikoma profesionaliems ir pusiau profesionaliems atletams ar sportininkams, siekiantiems karjeros profesionalioje ar pusiau profesionalioje veikloje, kad pastarieji galėtų dalyvauti aukšto lygio tarptautinėse sporto varžybose, nesusijusiose su nacionalinių rinktinių varžymusi viena prieš kitą, pati savaime, kol ji kyla iš tokių

⁷⁵ Sujungtos bylos C-51/96 ir C-191/97, *Deliege v. Asbl Ligue Francophone de Judo and Others* [2000] ECR I – 2549.

⁷⁶ Ten pat.

varžybų organizavimo prigimties, nereikia laisvės teikti paslaugas, įtvirtintos Sutarties 49 str., apribojimo“⁷⁷.

3.2.4 *Lehtonen and Castors Canada Dry Namur – Braine v. Federation Royale des Societes de Basketball and Ligue Belge – Belgische Liga (2000)*

Antroji byla, kurią nagrinėjo ETT ir kuri atspindi antrojo sportinės veiklos teisinio reguliavimo raidos etapo pokyčius, buvo susijusi su krepšininkų perėjimo iš vienos komandos į kitą taisyklėmis. Jyri Lehtonen buvo suomis krepšininkas, iš savo gimtosios šalies komandos perėjęs rungtyniauti į Belgijos krepšinio ekipą. Belgijos krepšinio federacija atsisakė įregistruoti naują krepšininką ir išduoti jam žaidėjo licenciją, motyvuodama, kad sportininko perėjimas iš vienos komandos į kitą įvyko ne per tam skirtą laikotarpį, vadinamą „transferų langu“ (transfer window). Neįregistruotiems žaidėjams draudžiama rungtyniauti Belgijos pirmenybėse. Pagal šioje šalyje galiojančias taisykles žaidėjai negali būti „perkami“ ar „parduodami“, t.y. judėti iš vienos komandos į kitą ne tam skirtu laiku. Būtent „transferų langas“ ir yra numatytas laikotarpis, skirtas vykdyti sportininkų perėjimo sandoriams. Tokia bendra praktika susiformavusi ne tik Belgijos, tačiau visos Europos sporto sektoriuje. Nors J. Lehtonen nebuvo įregistruotas Belgijos krepšinio federacijos ir tuo pačiu neturėjo teisės rungtyniauti Belgijoje, visgi jį įsigijusi komanda naudojos sportininko paslaugomis laimėtose krepšinio varžybose. Dėl nacionalinių taisyklių pažeidimo, komandos pergalė buvo anuliuota, o žaidėjui pritaikytos sankcijos. Ponas Lehtonen ir jo atstovaujama komanda „Castors Braine“ kreipėsi į Belgijos nacionalinį teismą dėl anuliuoto rezultato pripažinimo galiojančiu ir sankcijų, nukreiptų į žaidėją J. Lehtonen‘ą, panaikinimo. Belgijos teismas, savo ruožtu, kreipėsi preliminarus nutarimo į ETT, pateikdamas pastarajam tokį klausimą: „Ar sporto federacijos taisyklės, draudžiančios klubui varžybose naudotis paslaugomis žaidėjo, kuris buvo įsigytas pasibaigus tam skirtam laikotarpiui ir kuris yra kitos valstybės narės pilietis, prieštarauja Bendrijos Sutarties nuostatoms, įtvirtintoms 12, 39, 81 ir 82 str., neatsižvelgiant į minėtų taisyklių nustatymo priežastis, kilusias iš grynai sportinio intereso, o konkrečiai – iš siekio apsaugoti varžybas nuo galimų iškreipimų“⁷⁸. Atsakydamas į pateiktą klausimą, ETT nuosekliai rėmėsi anksčiau sporto kontekste nagrinėtomis bylomis. Pakartotinai pasisakydamas apie Bendrijos kompetenciją teisinėmis priemonėmis vykdyti sportinės veiklos reguliavimą ir sportininkų prilyginimą darbuotojams, ETT pasirėmė *Walrave*, *Dona* ir *Bosman* bylose padarytomis išvadomis. Be to, kaip ir

⁷⁷ Sujungtos bylos C-51/96 ir C-191/97, *Deliege v. Asbl Ligue Francophone de Judo and Others* [2000] ECR I – 2549.

⁷⁸ Byla C-176/96, *Lehtonen and Castors Canada Dry Namur – Braine v. Federation Royale des Societes de Basketball and Ligue Belge – Belgische Liga* [2000] ECR I – 2681.

Deliege byloje, ETT atkreipė dėmesį į „ypatingą sporto socialinę reikšmę“⁷⁹, tuo pačiu paminėdamas sportui skirtą Amsterdamo Sutartį papildančią Deklaraciją Nr. 29. Vertindamas, ar aukščiau minėtos taisyklės, draudžiančios klubui varžybose naudotis paslaugomis žaidėjo, kuris buvo įsigytas, suėjus „transferų langu“ vadinamo laikotarpio terminui, reiškia laisvo asmenų judėjimo teisės suvaržymą, ETT pareiškė, kad tokio pobūdžio taisyklės laikytinos laisvės judėti kliūtimi, nepaisant aplinkybės, jog apribojimai susiję ne su sportininkų samdymu, o su jų dalyvavimu varžybose. Konstatavęs teisės laisvai judėti Bendrijos erdvėje suvaržymą, ETT toliau sprendė, ar toks apribojimas yra proporcingas ir ar gali būti pateisinamas. Teismas svarstė, ar pateisina suvaržymus aplinkybė, jog ribojanti taisyklė iš prigimties nėra ekonominio pobūdžio ir buvo nustatyta dėl grynai sporto intereso. Generalinio advokato nuomone, sporto varžybų saugojimas nuo galimų iškraipymų priskirtinas viešajam interesui. Turint omenyje, kad pastarasis laikomas ginama vertybe visuose susiklostančiuose santykiuose, ribojančio pobūdžio taisyklių nustatymas turėtų būti traktuojamas kaip siekis apsaugoti viešąjį interesą. ETT taip pat sutiko su Belgijos krepšinio federacijos teiginiu, jog taisyklės, reguliuojančios „transferų langą“ laikotarpio terminus, buvo nustatytos išskirtinai dėl sporto interesų ir yra būtinos, siekiant tinkamai organizuoti varžybas. Nagrinėjamų taisyklių nebuvimas ir bet kuriuo metu įvykstančių žaidėjų perėjimų faktas galėtų labai ženkliai pakeisti komandų sportinį pajėgumą bet kuriuo sezono metu, o tai savaime iškeltų klausimus dėl teisingo ir tinkamo sporto varžybų funkcionavimo ir jų prasmės apskritai. Kaip jau buvo minėta, ETT taip pat pripažino, kad ribojančių taisyklių nustatymas privalo būti proporcingas siekiamiems tikslams: „<...> tokios taisyklės neturi lemti daugiau nei tai, kas yra būtina numatytiems tikslams pasiekti“⁸⁰. O būtent Belgijos krepšinio federacijos taisyklės be viso to, kas buvo aptarta, papildomai išreiškusios skirtingą užsienio žaidėjų ir žaidėjų iš valstybių narių traktavimą (žaidėjų perėjimų laikotarpio terminų kontekste), ETT buvo vertinamos kaip pažeidžiančios proporcingumo reikalavimą ir todėl nesuderinamos su Sutarties 39 str. Kaip jau tapo įprasta, Teismas nenagrinėjo bylos Bendrijos konkurencijos teisės normų šviesoje, o Belgijos nacionaliniam teismui pateikė tokį atsakymą į užduotą klausimą: „Sutarties 39 str., (laisvas darbuotojų judėjimas) užkerta kelią valstybėje narėje taikyti sporto federacijos nustatytas taisykles, draudžiančias krepšinio klubui nacionaliniame čempionate leisti rungtyniauti žaidėjui iš kitos valstybės narės, kai pastarasis atvyko pasibaigus žaidėjų perėjimams atlikti skirtam laikotarpiui, jei tokio laikotarpio pabaigos terminas yra

⁷⁹ Sujungtos bylos C-51/96 ir C-191/97, *Deliege v. Asbl Ligue Francophone de Judo and Others* [2000] ECR I – 2549.

⁸⁰ Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.103.

ankstesnis nei terminas, nustatytas perėjimui žaidėjų užsieniečių, nebent toks skirtingas traktavimas gali būti pateisinamas objektyviomis priežastimis kaip dėl išskirtinai sportinio intereso⁸¹.

Apibendrinant antrojo sportinės veiklos teisinio reguliavimo teisminę praktiką, galima padaryti tokias išvadas:

1. ETT požiūris *Deliege* byloje, kad atrankos į komandą kriterijai nebūtinai reiškia laisvės teikti paslaugas apribojimą, tarsi nustatė sporto visuomenės ilgai lauktą virtualią ribą dėl laisvės teikti paslaugas nuostatų taikymo sportiniame kontekste.
2. *Lehtonen* byloje ETT konstatavo, kad žaidėjų perėjimų laikotarpio (transferų lango) egzistavimas nors ir reiškia judėjimo laisvės suvaržymą, gali būti pateisinamas grynai sportiniu interesu ir traktuojamas kaip Sutarties 39 str., išimtis. Toks vertinimas tarsi byloja apie švelnesnį ETT požiūrį, pagrįstą socialinės sporto svarbos suvokimu.
3. Generalinio advokato nuomonė *Lehtonen* byloje, susilaukusi ETT pritarimo, egzistuojančius ribojimus „pritempianč“ iki viešojo intereso apsaugos ir taip juos pateisinant, vertintina kaip itin reikšminas pasiekimas sporto visuomenei, galintis tapti svarbiu ginklu, siekiant platesnės sporto autonomijos apsaugos.
4. Abiejose bylose ETT paminėta Amsterdamo Sutartį papildanti Deklaracija Nr. 29., skirta sportui, leidžia daryti pagrįstą prielaidą, jog teisiniame reguliavime imta atsižvelgti į socialinę ir kultūrinę sporto prigimtį, turint tikslą tinkamai suderinti ekonominę ir socialinę – kultūrinę sporto veidus.
5. Bendra abiejų sprendimų dvasia leidžia teigti, kad ETT sąlyginai atsitraukė nuo kategoriško sportinės veiklos kaip ekonominės veiklos vertinimo arba, kitaip sakant, šiek tiek „atleido vadeles“ socialinės – kultūrinės sporto prigimties naudai.

Sportinės veiklos teisinio reguliavimo evoliucijos antrajame etape iškilę idėjos, siekiant suderinti ekonomines sportinės veiklos savybes su socialinėmis ir kultūrinėmis jos savybėmis, sulaukė tvirto pritarimo tiek iš valstybių narių, tiek iš pačios Bendrijos ir jos institucijų. Kaip buvo galima pastebėti, visą Bendriją apimančiam dialogui, dėl sporto socialinės prigimties ir iš jos išplaukiančių funkcijų apsaugos, abejingas neliko ir ETT. Nagrinėtose *Deliege* ir *Lehtonen* bylose Teismas užsiminė apie Deklaraciją sportui, kuri buvo oficialiai paskelbta sulig Amsterdamo Sutarties pasirašymu. Kaip jau buvo minėta, Deklaracija įtvirtino sporto socialinę svarbą ir kvietė valstybes nares bei Bendrijos institucijas ją pripažinti, o taip pat imtis vieningų veiksmų iš jos išplaukiančių funkcijų efektyvumui

⁸¹ Byla C-176/96, *Lehtonen and Castors Canada Dry Namur – Braine v. Federation Royale des Societes de Basketball and Ligue Belge – Belgische Liga* [2000] ECR I – 2681.

užtikrinti. Todėl iš dalies nėra netikėta, kad minėtose bylose, kurias nagrinėjo ETT, pastebimas švelnesnis pastarojo požiūris į sportinę veiklą, padovanojantis jai šiek tiek daugiau autonomijos. Kitaip sakant, Teismas savo vertinimais ir išvadomis lyg ir pripažįsta tam tikro laipsnio sporto nepriklausomumą, esant tam tikroms aplinkybėms.

Nuolat besitęsiančioje diskusijoje dalyvaujančioms šalims (Bendrijai, valstybėms narėms ir sporto organizacijoms) sutariant dėl bendro tikslo – naujo sportinės veiklos teisinio reguliavimo veido, kuris atspindėtų tinkamai suderintas ekonomines ir socialines sporto vertybes, jo link buvo žengiama drąsiai ir gana greitai. Jau 2000 m., pasirašius Nicos Sutartį, kaip ir Amsterdamo Sutarties atveju, buvo paskelbta ją papildanti Deklaracija dėl specifinių sporto savybių ir socialinės jo funkcijos Europoje. Šio dokumento priėmimas žymėjo atkaklų troškimą įtvirtinti socialinės – kultūrinės sporto prigimties apsaugą ir iš jos išplaukiančių funkcijų efektyvumą. Jei Amsterdamo deklaraciją galima vertinti kaip labiau orientuojančio pobūdžio, žyminčio besikeičiantį Bendrijos požiūrį ir naujų vertybių aktualumą, tai Nicos deklaracija pasižymi daug detalesniu veiksmų, pagrindinių siekių ir veiklos kryptių įvardijimu. Kad pastaroji yra daug turtingesnė savoju turiniu, leidžia numanyti ir aplinkybė, jog „Amsterdamo deklaracija susidėjo iš vos 58 žodžių, kai tuo tarpu Nicos deklaraciją išreiškė daugiau nei 1000 žodžių“⁸².

Pagrindinė bendro pobūdžio mintis, išreiškianti Nicos deklaracijos esmę, suformuluota pirmajame pastarosios straipsnyje: „<...> nors ir neturėdama jokių tiesioginių galių sporto srityje, Bendrija, veikdama įvairių Sutarties straipsnių pagrindu, privalo kreipti dėmesį į socialines, švietimo ir kultūrines sporto funkcijas, neatskiriamas nuo jo prigimties ir išreiškiančias sporto unikalumą <...>“⁸³. Ši nuostata įpareigoja Bendriją, įgyvendinant savo politiką bet kurioje srityje, neužmiršti įvertinti ir galimos vykdomos politikos įtakos socialinei – kultūrinei sporto prigimčiai, kuri vertintina kaip prioritetas dėl savo svarbos visuomeniniame Europos žmonių gyvenime. Apskritai deklaracijoje minimos tokios sporto sritys kaip mėgėjiškas sportas ir „sportas visiems“, sporto organizacijų vaidmuo, jaunųjų sportininkų (-ių) apsauga, sporto ekonominis kontekstas, transferų (perėjimų) sistema. Daugelyje iš jų yra akcentuojama socialinė sporto prigimtis ir iš jos kylančios vertybės, kurios valstybių narių ir sporto organizacijų veiksmais turi būti puoselėjamos. Pvz., dėl mėgėjiško sporto deklaracijoje įtvirtinta nuostata, kad „Sportas yra žmogaus veikla, besiremianti esminėmis socialinėmis, kultūrinėmis ir švietimo vertybėmis. Tai svarbus veiksnys, savo egzistavimu įtakojantis integraciją, išitraukimą į socialinį gyvenimą, toleranciją, gebėjimą priimti skirtumus ir žaisti pagal

⁸² Parrish R. Sports law and policy in the European Union. Manchester New York: Manchester University Press, 2003. P.19.

⁸³ Nice European Council: *Presidency conclusions*. Annex IV Declaration on the specific characteristics of sport and its social function in Europe, of which account should be taken in implementing common policies. – 2000.

taisykles⁸⁴. Todėl „sportinė veikla, atsižvelgiant į žmogaus troškimus ir sugebėjimus, turi būti prieinama kiekvienam vyrui ar moteriai, sudarant galimybes dalyvauti organizuojamose sporto varžybose, individualiuose sporto užsiėmimuose ar pramogoms, poilsiui skirtose sportinėje veikloje“⁸⁵.

Sporto organizacijų klausimu deklaracijoje teigiama, kad pastarųjų svarbiausias vaidmuo yra „užtikrinti visų lygių sportinės veiklos, pradedant pramoginiu ir baigiant profesionaliuoju sportu, vieningumą, aprūpinti plačiąją visuomenę galimybe sportuoti, teikti paramą ir skatinti mėgėjiškąjį sportą, suteikti lygias galimybes vyrams ir moterims į bet kurio lygmens sportinę veiklą, puoselėti jaunųjų atletų treniravimą, rūpintis sveiko gyvenimo būdo propagavimu ir dopingo kontrole, smurto, rasizmo ir ksenofobijos prevencija“⁸⁶. Be visų šių socialiai svarbių tikslų siekimo, sporto organizacijoms taip pat „išreiškiama parama dėl jų nepriklausomumo ir teisės vykdyti savo veiklą ir valdymą per tam tinkamas asociacines struktūras. Sporto organizacijoms numatoma pareiga, atsižvelgiant į nacionalinės teisės ir Bendrijos teisės nuostatas, demokratiniu būdu vystyti atstovaujama sporto šaką, priimant ir nustatant geriausiai organizacijų tikslus atitinkančias, konkrečiai sporto šakai valdyti taikomas ir nacionalinėms komandoms sudaryti skirtas taisykles“⁸⁷. Pastaroji nuostata, regis, savyje turi tam tikrų sąsajų su ETT praktika, o būtent – *Deliege* byla. Sprendžiant iš aukščiau cituojamos deklaracijos nuostatos, galima padaryti išvadą, kad ETT, atsižvelgdamas į socialinę sporto prigimtį, iš tiesų suteikė sportui šiek tiek didesnę autonomiją nagrinėtoje byloje, pripažindamas tam tikras sporto organizacijų teises, kurias galutinai įtvirtina aptariama Nicos deklaracija sportui. Tai pagrindžia tam tikrus teisinio sportinės veiklos reguliavimo pobūdžio pasikeitimus ne tik teoriniame, tačiau ir praktiniame lygmenyje.

Nicos deklaracijoje taip pat įtvirtinama precedento neturinti nuostata dėl jaunųjų sportininkų apsaugos. Tais atvejais, kai jauni talentingi sportininkai yra ruošiami būsimoems profesionalų karjeroms, sporto organizacijoms numatoma pareiga ypatingą dėmesį skirti pilnaverčiam jų kaip žmonių vystymuisi, t.y. rūpintis jų švietimu, profesiniu tobulinimu, psichologine pusiausvyra ir pan.

Kaip jau buvo minėta aukščiau, Deklaracijoje įvertintas ir tam tikras sportinės veiklos ekonominis kontekstas: „Vienasmenė keletos tose pačiose varžybose dalyvaujančių klubų nuosavybė ar finansinė jų kontrolė gali stipriai paveikti varžybų objektyvumą. Sporto federacijos skatinamos prižiūrėti klubų vadybą tokiaime kontekste ir imtis reikalingų veiksmų“⁸⁸. Kalbant apie tokią sporto organizacijų teisę ir pareigą, galima prisiminti ir Lietuvos futbolo federacijos nuostatus, draudžiančius

⁸⁴ Nice European Council: *Presidency conclusions*. Annex IV Declaration on the specific characteristics of sport and its social function in Europe, of which account should be taken in implementing common policies. – 2000.

⁸⁵ Ten pat.

⁸⁶ Ten pat.

⁸⁷ Ten pat.

⁸⁸ Ten pat.

Lietuvos aukščiausioje futbolo lygoje (A lyga) rungtyniauti jos dalyvių dublerių komandoms, nepaisant aplinkybės, kai jos įrodo esančios stipriausios pirmoje šalies lygoje. Šis „saugiklis“ jau buvo pritaikytas, kai Lietuvos futbolo klubo „FBK Kaunas“, rungtyniaujančio šalies stipriausioje lygoje, dublerių komanda „Kauno jėgeriai“ galutinėje pirmos lygos lentelėje iškovojo pirmąją vietą ir tuo pačiu kelią į A lygą. Teisė rungtyniauti stipriausioje lygoje šiai komandai suteikta nebuvo, nes abiejų ekipų savininkas yra tas pats žmogus.

Neverta net sakyti, kad anksčiau taikytas Bendrijos požiūris į sportinę veiklą kaip į ekonominę veiklą ir dėl to vykdytas atitinkamo pobūdžio teisinis šios srities reguliavimas, paneigiant socialinę – kultūrinę sporto prigimtį, pasikeitė iš esmės. Nicos deklaracijoje teigiama, kad „Sportas yra žmogaus veikla, besiremianti esminėmis socialinėmis, kultūrinėmis ir švietimo vertybėmis. Tai svarbus veiksnys, savo egzistavimu įtakojantis integraciją, išitraukimą į socialinį gyvenimą, toleranciją, gebėjimą priimti skirtumus ir žaisti pagal taisykles“⁸⁹. Šis Bendrijos pateiktas sporto apibūdinimas greičiausiai negalėjo būti suformuluotas dar labiau pabrėžiant socialinę sporto svarbą. Kokie akivaizdūs skirtumai regimi, lyginant šį apibrėžimą su anksčiau Bendrijos taikytu sporto interpretavimu! Nors Bendrijos Sutartis ir jos nuostatos niekur nedingo, o ir toliau galioja sportui tiek, kiek jis reiškia ekonominę veiklą, tačiau jo reguliavimo pobūdis, turint omenyje Helsinkio pranešimą, Amsterdamo ir Nicos deklaracijas, ženkliai keičiasi socialinės sporto prigimties naudai. Keičiasi ta prasme, jog nuo šiol, teisinėmis priemonėmis reguliuojant sportinę veiklą, nebebus pamirštama sporto socialinė – kultūrinė prigimtis ir nebus taikomos tokios priemonės, kurios tą prigimtį slopintų, paneigtų ar iškreiptų. Galiausiai Nicos deklaracijoje įtvirtinamas kvietimas visoms valstybėms narėms bet kokius savo veiksmus, kurie susiję su sportu ir jo valdymu, vertinti Bendrijos Sutarties nuostatų ir Nicos deklaracijoje įtvirtintų bendrųjų principų šviesoje, tokiu būdu užtikrinant sporto socialinių vertybių apsaugą ir iš jos išplaukiančių funkcijų efektyvumą.

3.3 Sportinės veiklos teisinis reguliavimas nuo Konstitucijos Europai įsigaliojimo.

Išskiriant šį sportinės veiklos teisinio reguliavimo raidos etapą, kuris realiai iki šiol dar nesusiklostė, visų pirma, atsižvelgiama į aplinkybę, jog tokio etapo atsiradimas yra potenciali tikrovė. Nors aukščiau analizuotas ir aptartas antrasis sportinės veiklos teisinio reguliavimo raidos etapas tęsiasi iki šiol, visgi 15 - os valstybių narių jau ratifikuota Konstitucija Europai yra pakankamai pagrįsta

⁸⁹ Nice European Council: *Presidency conclusions*. Annex IV Declaration on the specific characteristics of sport and its social function in Europe, of which account should be taken in implementing common policies. – 2000.

prielaida tikėtis minėto dokumento įsigaliojimo. Kaip jau yra žinoma, kad Konstitucija Europai įsigaliojūt, ją turi ratifikuoti visos valstybės narės. Šiandien tai jau padarė Austrija, Belgija, Estija, Kipras, Vokietija, Graikija, Vengrija, Italija, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Slovakija, Slovėnija ir Ispanija. Ir nors Prancūzijos bei Nyderlandų piliečiai šiose šalyse surengtuose referendumuose dėl Konstitucijos Europai balsavo prieš, tačiau tuometinė šių valstybių politinė situacija leidžia manyti, kad tokia jų piliečių valia reiškė ne priešišką minėtam dokumentui, o tiesiog nepasitenkinimą esama valdžia. Toks aiškus priežasties dėl patirtos nesėkmės atpažinimas ir įvardijimas suteikia Bendrijai drąsos pagrindą tikėtis, jog palankiu Prancūzijoje ir Olandijoje politiniu metu surengus pakartotinus balsavimus dėl Konstitucijai Europai be didesnių netikėtumų jai bus pritarta.

Kaip jau buvo minėta šiame darbe, nuo pat to momento, kai Bendrija ėmė vykdyti sportinės veiklos teisinį reguliavimą, nesiliovė diskusijos dėl EB kompetencijos tai daryti ir dėl klausimų, kiek giliai ar plačiai EB gali įtakoti šią sritį. Bėgant laikui, valstybės narės vis garsiau reikalavo, kad Bendrijos kompetencija sportinės veiklos teisiniui reguliavimui vykdyti būtų įtvirtinta konkrečiame straipsnyje, papildant Sutartį. 2002 m., įvykusiame neoficialiame sporto ministrų susitikime vienuolika valstybių narių pasisakė už pritarimą dėl straipsnio, skirto sportui, įtraukimo į Bendrijų steigimo sutartį. Šis pasiūlymas buvo džiaugsmingai sutiktas ir sporto visuomenės. Tokios iniciatyvos pareiškėjai suvokė, kad konkretaus straipsnio sportui sukūrimas kartu reikštų ir Bendrijos kompetencijos ribų šioje srityje nustatymą. Nors Bendrijų steigimo sutartis iki šiol nebuvo pakeista, tačiau į aukščiau apibūdintą valstybių iniciatyvą buvo atsižvelgta Sutarties dėl Konstitucijos Europai kūrimo procese. Tiek projektas, tiek ir galutinis dokumentas, kuris, kaip minėta, jau ratifikuotas 15 – os valstybių narių, įtvirtina sportą kaip vieną iš Bendrijos kompetencijai priklausančių sričių, kuriose pastaroji gali „imtis rėmimo, koordinavimo ar papildomųjų veiksmų“⁹⁰. Be šio į Konstituciją Europai yra įtrauktas ir III – 282 straipsnis, kuriame akcentuojama unikali sporto prigimtis, jo socialinė ir švietimo funkcijos, į kurias Bendrija atsižvelgia, skatindama Europos sporto reikalus. Šiame straipsnyje taip išdėstyti pagrindiniai Bendrijos siekiai, iš kurių svarbiausias sporto pasauliui yra „plėtoti europinę pakraipą sporto srityje, skatinant sąžiningumą bei atvirumą sporto varžybose ir už sportą atsakingų organizacijų bendradarbiavimą, taip pat saugant sportininkų, ypač jaunų sportininkų, fizinį ir moralinį integralumą“⁹¹.

Konstitucijos Europai nuostatos, susijusios su sportinės veiklos formaliu įtvirtinimu, sprendžiant iš jų turinio, išreiškia pagaliau įvykusį sportinės veiklos interpretacijų ir suvokimo

⁹⁰ Vitkus G. Europos Sąjunga. Steigimo dokumentai ir Sutartis dėl Konstitucijos Europai. Vilnius: Eugrimas, 2004. P. 215.

⁹¹ Vitkus G. Europos Sąjunga. Steigimo dokumentai ir Sutartis dėl Konstitucijos Europai. Vilnius: Eugrimas, 2004. P. 233.

pasikeitimą. Įvykusį ne sporto visuomenės, atstovaujamos didžiųjų sporto organizacijų, sąmonėje, tačiau būtent Bendrijos ir jos institucijų viduje, suvokiant, pripažįstant ir imant užtikrinti bei saugoti socialinę – kultūrinę sporto prigimtį, kuri taip ilgai pačios Bendrijos buvo ignoruojama. Nors sportui tiek, kiek jis reiškia ekonominę veiklą, ir toliau galios Bendrijos Sutarties (o vėliau Konstitucijos Europai) nuostatos, užtikrinančios vieningos rinkos funkcionavimą, visgi akivaizdu, kad Bendrijos vykdomas teisinis reguliavimas pajudėjo link tokio modelio, kuriame sporto sektoriaus socialinės ir kultūrinės savybės yra pripažįstamos ir į jas atsižvelgiama šios srities reguliavimo procese.

Nors Konstitucija Europai dar neįsigaliojo, visgi labai tikėtina, kad joje įtvirtintos nuostatos pakeis teisinio sportinės veiklos reguliavimo pobūdį. Tai, žinoma, nulems ir naujo etapo susiformavimą. Ateities modeliavimas, sąlygotas plataus konteksto žinių ir mokslinio jautrumo, šiame darbe neatliekamas dėl savaime suprantamo žinių ir kompetencijos trūkumo, kuris verstų labiau spėlioti nei pagrįstai analizuoti. Šis tikslas tegul bus pasiektas atitinkamus sugebėjimus turinčių žmonių ateityje.

IŠVADOS

1. Europos sporto komercializacija buvo pagrindinė priežastis, nulėmusi sporto ir Bendrijos teisės ryšio atsiradimą. Šis veiksnys palydėjo sportinę veiklą iki tokio jos raidos taško, kai ši didžiąja savo dalimi tapo ekonominio pobūdžio veikla ir tuo pačiu pateko į Bendrijos teisės „prieglobstį“;
2. Turėdama neginčijamą kompetenciją laisvo prekių, paslaugų, asmenų ir kapitalo judėjimo bei kitose svarbiausiose srityse (kaip konkurencija), kurios neatsiejamai susiję su sportine veikla kaip ekonomine veikla, Bendrija netiesiogiai įtakoja ir sporto pasaulyje susiklostančius santykius bei egzistuojančias taisykles;
3. Bendrijų steigimo sutartyje nėra nuostatų, reglamentuojančių Bendrijos kompetenciją vykdyti sportinės veiklos teisinį reguliavimą. Bendrijos kompetencija šioje srityje yra netiesioginė;
4. Sportinės veiklos ir EB ryšys yra pagrįstas dviem pagrindiniais Bendrijos interesais, kurių vedama pastaroji siekia atlikti ir atlieka teisinį sportinės veiklos reguliavimą: tai kontrolės funkcijos atlikimo ir socialinis – kultūrinis motyvai;
5. Pirminis EB teisės ir sportinės veiklos ryšys pasireiškė Bendrijos domėjimusi sportine veikla tik kaip ekonomine veikla ir vienpusiu jos vertinimu, visiškai neatsižvelgiant į kitus sportinės veiklos aspektus ar savybes. Sportinei veiklai buvo paprasčiausiai pritaikyti laisvo asmenų judėjimo ir laisvės teikti paslaugas principai;
6. Bendrijos atžvilgiu pasipylę kaltinimai dėl pamintos sporto socialinės – kultūrinės svarbos, traktuojant sportinę veiklą kaip grynai ekonominę veiklą, buvo viena iš priežasčių, lėmusių naujo sportinės veiklos teisinio reguliavimo etapo, kuriame vis labiau imta kreipti dėmesį į socialines ir kultūrines sportinės veiklos savybes, pradžią. Antroji priežastis buvo atsiradęs pačios Bendrijos suinteresuotumas panaudoti sportinę veiklą kaip socialinį įrankį, siekiant gilesnės integracijos;
7. Antrajame sportinės veiklos raidos etape ETT nagrinėtose bylose paminėta Amsterdamo Sutartį papildanti Deklaracija Nr. 29., skirta sportui, parodo, jog teisiniame reguliavime imta atsižvelgti į socialinę ir kultūrinę sporto prigimtį, turint tikslą tinkamai suderinti ekonominį ir socialinį – kultūrinį sporto veidus;
8. Antrojo sportinės veiklos teisinio reguliavimo raidos etapo eigoje buvo priimta eilė dokumentų (Amsterdamo sutartį papildanti deklaracija, Helsinkio pranešimas, Nicos sutartį papildanti

deklaracija), akcentuojančių socialinės sporto prigimties svarbą, kurių atsiradimo faktas žymėjo esminį posūkį sportinės veiklos reguliavimo kelyje. Bendrijos požiūris į sportinę veiklą kaip į ekonominę veiklą ir dėl to vykdytas atitinkamo pobūdžio teisinis šios srities reguliavimas, paneigiant socialinę – kultūrinę sporto prigimtį, pasikeitė iš esmės;

9. Atsižvelgiant į Konstitucijoje Europai įtvirtintas nuostatas, akivaizdu, kad Bendrijos vykdomas teisinis reguliavimas pajudėjo link tokio modelio, kuriame sporto sektoriaus socialinės ir kultūrinės savybės yra pripažįstamos ir į jas atsižvelgiama šios srities reguliavimo procese.

SANTRAUKA

Sportinės veiklos teisinis reguliavimas Europos Bendrijoje yra nedaug nagrinėta ir gana menkai žinoma tema. Dėl žymių pokyčių, kurie ištiko sporto pasaulį po to, kai Bendrija pripažino sportinę veiklą didžiąja dalimi esant ekonomine veikla ir ėmė taikyti jai vieningos rinkos nuostatas, sportinės veiklos teisinis reguliavimas EB ilgai buvo neapibrėžtas, ne visada pagrįstas ir susilaukiantis daugiau kritikos nei pritarimo tiek iš sporto visuomenės, teisės žinovų, tiek iš eilinių Europos piliečių. Ilgai kvestionuojama, visų pirma, buvo Bendrijos kompetencija apskritai teisinėmis priemonėmis reguliuoti sportinės veiklos realybę. Šito priežastis paprasta – Bendrijų steigimo sutartyje nėra nė vieno straipsnio, kalbančio apie Bendrijos teisę vykdyti sportinės veiklos reguliavimą. Vėliau, sporto pasaulio visuomenei susitaikius su tokia Bendrijos pozicija ir suvokus, kad pastaroji neketina atsižadėti parodytos savo iniciatyvos, buvo imta vertinti Bendrijos taikomo teisinio reguliavimo pobūdį. Kaip vėliau paaiškėjo, sportinės veiklos reguliavimo pradžioje Bendrijos užimta pozicija buvo klaidinga: sporto vertinimas kaip grynai ekonominio pobūdžio veiklos reiškė nepagrįstą socialinės – kultūrinės jo prigimties ignoravimą. Maža to, Bendrijos klaidingą vertinimą savo sprendimais diegė ETT. Nepaisant pagrįstų ir vieningos rinkos atžvilgiu teisingų Bendrijos žingsnių, atnešusių daug naujovių į sporto gyvenimą, atėjo metas, kai Bendrijai dėl aukščiau minėtų klaidų teko atlaikyti itin daug kritikos ir susidurti su integracijos problemomis. Pagrindine jų priežastimi buvo įvardijamas neigiamas Bendrijos įvaizdis Europos piliečių galvose. Nors toks įvaizdis gimė maitinamas daugelio Bendrijos sričių problemų, visgi sportas buvo viena iš sferų, kurioje požiūris į Bendriją ir jos veiksmus pasireiškė kaip itin neigiamas. Tokia susiklosčiusi realybė ir faktorių visuma privertė Bendriją kritiškai įvertinti vykdomą sportinės veiklos teisinį reguliavimą, kurio pobūdis Bendrijos iniciatyva vėl buvo imtas keisti. Šį kartą, išiklausydama į sporto visuomenės teiginius, Bendrija pripažino unikalią sporto prigimtį, kurios esmė yra socialinės ir kultūrinės sporto savybės ir iš jų išplaukiančios funkcijos. Įvairiais dokumentais Bendrija įtvirtino pasikeitusią savo poziciją ir ėmė siekti socialinio sporto vaidmens užtikrinimo. Taigi Bendrijos vykdomas teisinis sportinės veiklos reguliavimas pajudėjo link tokio modelio, kuriame sporto sektoriaus socialinės ir kultūrinės savybės yra pripažįstamos ir į jas atsižvelgiama šios srities reguliavimo procese. Šiandien, žinant, kad 15 – a valstybių narių jau ratifikavo Konstituciją Europai, galima daryti pagrįstą prielaidą, kad Bendrijos vykdomo sportinės veiklos teisinio reguliavimo pobūdis vėl keisis dėl minėtame dokumente įtvirtintų nuostatų. Visgi preliminariai galime likti tikri, jog šioje srityje nuosekliai bus žengiama link socialinio ir ekonominio sporto veidų suderinimo, kas yra tinkamiausia sportui ir žmonėms bei patogiausia Bendrijai.

SUMMARY

Sporting activity regulation in the European Community is a topic which has not been widely analyzed and still needs great attention. After the seismic changes in the world of sport which were determined by the ECJ acknowledging sporting activity being a subject to EC law in so far as it constitutes an economic activity, the situation in the world of sport was characterized by considerable confusion and great legal uncertainty. The right of EC to implement legal regulation of sport was widely discussed while proving that its policy involvement in sport extends beyond legal regulation. At the end the EC regulatory policy interest in sport was justified of its commitment to protect the legal foundations of the Single Market, but it has not reduced the negative attitude towards the EC. Later on the primary regulation of sport as an economic activity has proved to be wrong because of EC paying lack of attention to the social and cultural significance of sport which was agreed to be essential. Because of this the EC and ECJ have both received a great criticism from the society of sport, various sporting organizations and common people of the united Europe. While sporting activity being just one of many others (in which the EC had its own interests) but a very sensitive one in which the negative image of EC was taking its toll, the EC has therefore faced many problems concerning slow integration. This negative experience has forced EC to revalue its policy towards many areas including sport. The new approach therefore has arisen. From now on, the EC has acknowledged sports social and cultural significance and initiated some reports towards its protection. Because of the great change concerning the opinion of EC, the legal regulation of sporting activity has also started to be modified. In other words, the EC started to move from a market model of regulation towards one in which the EC recognizes the social and cultural characteristics of the sports sector within its regulatory approach. Today while having in mind that fifteen member states have already validated a Constitution for Europe it is obvious that legal regulation of sport will face changes again. The regulation of sporting activity within EC will surely face many new challenges.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas. 1995 m. gruodžio 20 d., Nr. I-1151 // Valstybės žinios, Nr. 9-215, 1996.
2. European Commission, Report from the Commission to the European Council with a view to safeguarding current sports structures and maintaining the social function of sport within the Community framework, The Helsinki report on sport // Brussels, 10 December 1999 (Com (1999) 644).
3. Konsoliduota Europos Bendrijų Steigimo Sutartis // Valstybės žinios, Nr. 2-2, 2004.
4. Presidency conclusions, Amsterdam European Council // 02 October 1997.
5. Presidency conclusions, Nice European Council // 9 December 2000.
6. Gaffney Sean P. Free for all: the law and economics of foreign player restrictions in European football // <http://www.bu.edu/lawlibrary/research/int/caruso/2002.htm>; prisijungimo laikas: 2006-11-06.
7. Mockevičius R. Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynas. – Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002.
8. Parrish R. Sports law and policy in the European Union. – Manchester New York: Manchester University Press, 2003.
9. Rachel B. Amedt. European Union law and football nationality restrictions: the economics and politics of the Bosman decision // Emory international law review. 1998, Nr. 2.
10. Roche M. Europe, The Cosmopolitan Condition and international sport: Cultural Europeanisation and EU regulation in the case of European football. – London: London University, Royal Holloway College, 2004.
11. Speech by EC Post and Telecommunications and Co-ordination of the Information Society Division in DG IV director Herbert Ungerer at the conference on Commercialising sport. Understanding the TV rights debate. Barcelona, 02 October 2003.
12. Vaišvila A. Teisės Teorija. – Vilnius: Justitia, 2004.
13. Vitkus G. Europos Sąjunga ir ne tik ji: 99 terminai. – Vilnius: Alora, 2005.
14. Vitkus G. Europos Sąjunga. Steigimo dokumentai ir Sutartis dėl Konstitucijos Europai. – Vilnius: Eugrimas, 2004.

15. <http://www.europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/selected/livre491.html>; prisijungimo laikas: 2006-12-08.
16. <http://www.curia.europa.eu/en/content/juris/index.htm>; prisijungimo laikas: 2006-12-17.

Europos Teisingumo Teismo sprendimai

1. *Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale* // ECJ, Judgement of 12 December 1974, case 36/74, European Communities Reports of Cases, 1974, 1405.
2. *Dona v. Santero* // ECJ, Judgement of 14 July 1976, case 13/76, European Communities Reports of Cases, 1976, 1333.
3. *Union Royale Societes de Fotball Association and others v. Bosman* // ECJ, Judgement of 15 December 1995, case 415/93, European Communities Reports of Cases, 1995, 4291 I.
4. *Deliege v. Asbl Ligue Francophone de Judo and Others* // ECJ, Judgement of 11 April 2000, case 51/96, European Communities Reports of Cases, 2000, 2549 I.
5. *Lehtonen and Castors Canada Dry Namur – Braine v. Federation Royale des Societes de Basketball and Ligue Belge – Belgische Liga* // ECJ Judgement of 13 April 2000, case 176/96, European Communities Reports of Cases, 2000, 2681 I.